देवचुली नगरपालिका

क्षमता विकास योजना

(२०७८/७९ देखि २०८१/८२)

अन्तिम प्रतिवेदन

प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान
गण्डकी प्रदेश

पेश गर्ने निकाय

स्ट्रेन्थ इन्जिनियरिङ कम्पनी प्रा.लि
काठमाण्डौ

विषय सूचि

परिच्छेदः एक ५

१. परिचय ५

१.१ पृष्ठभुमि ५

१.२ उद्देश्य ५

१.३ विधी र प्रकृया ६

१.३.१ सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययनः ६

१.३.२ अभिमुखीकरण कार्यशाला ६

१.३.३ तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण ६

१.३.४ क्षमता विकास योजना तर्जुमा कार्यशाला ६

१.३.४ मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी ७

१.३.५ अन्तिम प्रतिवेदन पेश ७

१.४ योजना तर्जुमाका सिमाहरु ७

परिच्छेदः दुई ८

२. नगरपालिकाको वस्तुस्थिती विवरण ८

२.१ नगरपालिकाको अवस्थिती ८

२.२ प्रशासनिक तथा राजनीतिक विभाजन ८

२.३ भौगोलिक विवरण ९

२.४ साँस्कृतिक विशेषताहरु १०

२.५ वडागत जनसांखिक विवरण १०

२.६ उमेरका आधारमा जनसंख्या विवरण ११

२.७ जात, धर्म तथा भाषाका आधारमा जनसंख्या विवरण ११

२.८ आर्थिक अवस्था ११

२.८.१ कृषि ११

२.८.२ पशुपालन १२

२.८.३ पर्यटन १२

२.८.४ उद्योग, व्यापार १२

२.८.५ वैंक, वित्तिय संस्था तथा सहकारी १२

२.९ सामाजिक विकास १३

२.९.१ शिक्षा १३

२.९.२ स्वास्थ्य १३

२.९.३ खानेपानी सरसफाई १३

२.१० पूर्वाधार विकास १४
२.१०.१ सडक १४
२.१०.२ विद्युत, वैकल्पिक उर्जा तथा इन्धन १४
२.११ वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन १४
परिच्छेद तीन १५
३.नगरपालिकाको सकसक विश्लेषण (SWOT Analysis) १५
३.१ सवल पक्ष १५
३.२ कमजोर पक्ष १७
३.३ सम्भावना १९
३.४ कठिनाई १९
परिच्छेद चार २०
४. देवचुली नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना २०
४.१. आवश्यकता पहिचान २०
४.१.१ शासकीय प्रवन्ध २०
४.१.२ व्यवस्थापन २०
४.१.३ सङ्गठनात्मक २०
४.१.४ वित्तीय २१
४.१.५ सूचना २१
४.१.६ सुशासन २१
४.१.७ समन्वय र सहकार्य विकास २१
४.२ क्षमता विकास योजनाका विषय र अनुमानित बजेट २२
४.३ देवचुली नगरपालिकाको क्षमता विकास योजनाको विस्तृत विवरण २३
परिच्छेद पाँच ३४
५. क्षमता विकास योजनाका अपेक्षित उपलब्धिहरु, निष्कर्ष तथा सुझाव ३४
५.१ क्षमता बिकास योजनाको अपेक्षित उपलब्धिहरु ३४
५.३.क्षमता बिकास योजना कार्यान्वयन रणनीति र सरोकारवालाको बिश्लेषण ३५
५.४.क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनका जोखिम तथा चुनौतीहरु ३६
५.५. उपरोक्त चुनौतीहरुको समाधानका लागि अबलम्बन गर्न सकिने सम्भाबित रणनीतिहरु ३७
५.६ सुझाव तथा निष्कर्षहरु ३७
अनुसुचि १ क्षमता विकास योजना तर्जुमाका क्रममा प्रयोग गरिएका अनुसुचीहरु फारामहरु ३९
अनुसूची – २ स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता (नेतृत्व तह) लेखाजोखा फाराम ४६

अनुसूची – ३ आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकता पहिचानका लागि प्रयोगमा ल्याउने फारामहरू ४७
अनुसूची ४ स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा फाराम (विषयक्षेत्रगत रूपमा)५१
अनुसुचि ५ क्षमता विकास योजना तयारी कार्यशालामा सहभागीहरुको विवरण ५५
अनुसची ८ कार्यक्रममा गरिएका माइन्युट तथा सहभागी विवरण ५८
अनुसची ९ कार्यशालाका सहभागी विवरण ५८
अनुसची १० मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुति माइन्युट ५८
अनुसची ११ अन्तिम प्रतिवेदन प्रस्तुति माइन्युट ५९
अनुसूची १२ मस्यौदा तथा अन्तिम प्रतिवेदन प्रस्तुति प्रस्ताव नगरपालिकाबाट प्राप्त पत्रहरु ६०

परिच्छेदः एक
परिचय

१.१ पृष्ठभुमि

स्थानीय सरकारको गठनसँगै जारी भएका ऐनले संवैधानिक व्यवस्था अनुसार स्थानीय शासन पद्धतिलाई सुदृढ गरी स्थानीय सरकारमा विधायिकी, कार्यकारिणी र न्यायिक अभ्यासलाई संस्थागत गर्न वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्थानीय सरकारको अधिकारलाई थप स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । संवैधानिक व्यवस्था अन्तर्गत नयाँ शासकीय संरचना अनुसार स्थापना भएका स्थानीय सरकारहरूलाई विगतमा केन्द्रीय सरकार मातहत रहेका कतिपय विषयगत कार्यालयहरू मार्फत् प्रदान गरिएका सेवाहरूलाई हस्तान्तरण गरिएको छ । जस अन्तर्गत अनुसूची-५ मा संघिय सरकारका ३५ वटा अधिकार सूची, अनुसूची-६ मा प्रदेशका (२१ वटा अधिकार सूची, अनुसूची-७ मा सङ्घ र प्रदेशका २५ वटा साझा अधिकार सूची, अनुसूची-८ मा स्थानीय तहका २२ वटा अधिकार र अनुसूची-९ मा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा अधिकार सूची निर्धारण गरी बर्तमान संविधानले तीनै तहमा अधिकार सम्पन्न सरकारको स्थापनाका लागि मार्ग प्रसस्त गरिदिएको छ ।

संविधानको धारा ५७ मा उल्लिखित राज्य शक्तिको बाँडाफाँड र अनुसूचिमा उल्लिखित एकल र साझा अधिकारले विगतको स्थानीय निकायहरूको तुलनामा नयाँ संरचना अनुसार स्थापना भएका स्थानीय सरकारहरूलाई वित्तीय स्रोत साधनको अतिरिक्त बढी अधिकार तथा जिम्मेवारी प्राप्त छ । दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न, सुखी र समृद्ध नेपाल निर्माण गर्न तथा सामाजिक न्याय स्थापित गरी समतामूलक समाज निर्माण गर्ने अभिभारा भएको स्थानीय सरकारले आफ्नो कार्य सम्पादन स्तर सुधारमा धेरै प्रयत्न गर्नुपर्ने देखिएको छ । परिवर्तित सन्दर्भ अनुसारको जिम्मेवारी पूरा गर्न स्थानीय सरकारहरूमा उपयुक्त संस्थागत व्यवस्थाको स्थापना, आवश्यक कर्मचारीहरू प्राप्ति तथा प्राप्त अधिकार क्षेत्रमा सेवा प्रदान तथा विकासका लागि योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा निरन्तर सुधार ल्याउन जरूरी हुन्छ । जसका लागि स्थानीय सरकारको विद्यमान क्षमताको अध्ययन तथा विश्लेषणको आधारमा योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वन गर्दै जानुपर्ने हुन्छ ।

संवैधानिक रुपमा प्राप्त अधिकार अधिकारको उच्चतम उपभोग प्रत्येक स्थानीय तहकालागि चुनौती पूर्ण हुन्छ । देवचुली नगरपालिकाको सन्दर्भमा पनि उक्त चुनौती अपरिहार्य सर्तका रुपमा रहेको छ जसलाई पुरा गर्न नगरपालिकाले विकास व्यवस्थापन, संगठन व्यवस्थापन, वित्तिय व्यवस्थापन, सुचना व्यवस्थापन, सुशासन, तथा समन्वय र सहकार्यलाई चुस्त वनाउनुपर्ने हुन्छ । यसका लागि आवश्यक नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि, आचारसंहिता आदिको तर्जुमा गरी कार्यान्वयमा ल्याउन जरूरी हुन्छ । यस सन्दर्भमा नगरपालिकाले आ.व २०७८/७९ देखि २०८१ /८२ सम्मका लागि क्षमता विकास योजना तर्जुमा गरेको छ ।

१.२ उद्देश्य

- स्थानीय तहहरुलाई क्षमता विकास योजनाको महत्व र प्रकृयाका बारेमा छलफल तथा अभिमुखीकरण सञ्चालन गर्ने ।
- संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको मार्गदर्शनका आधारमा सहभागितामुलक विधि तथा प्रकृयाहरु प्रयोग गरी स्थानीय तहहरुको क्षमता आवश्यकता पहिचान गर्ने ।
- सहभागितामुलक विधि र प्रकृया प्रयोग गरी पालिकाको तीन वर्षे क्षमता विकास योजना (संस्थागत क्षमता विकास र मानव संसाधन क्षमता विकास) तयार गर्ने ।

१.३ विधी र प्रकृया

१.३.१ सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययनः

क्षमता विकास योजना तर्जुमाका लागि नगरपालिकासँग सम्बन्धित अभिलेख तथा उपलब्ध लेख रचना तथा सम्बन्धित साहित्यहरुको डेस्क अध्ययन गरी पालिकाको आर्थिक, सामाजिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक, प्राकृतिक लगायतका सम्भावनाका विविध पक्षको समिक्षा गरियो । यसका अतिरिक्त पालिकाको समग्र सम्भावना तथा चुनौतीका क्षेत्रको विश्लेषणका साथै नेपालको संबिधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्तिय आयोग अन्तर्गतका ऐन, कानून तथा निर्देशिका, प्रदेश सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, नगरपालिकासँग सिमाना जोडिएका स्थानीय सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, संघ तथा प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान अन्तर्गतका क्षमता विकास योजना तर्जुमा निर्देशिका तथा अन्य सम्बन्धित स्रोत सामग्रीको अध्ययन गरियो ।

१.३.२ अभिमुखीकरण कार्यशाला

क्षमता विकास योजना तर्जुमाको महत्व तथा कार्यान्वयन प्रकृयाका बारेमा छलफल गर्न नगरपालिका स्तरीय एक दिने अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरियो । नगरपालिका सहयोगमा पालिका स्थित बहु सरोकारवालाहरुसँग क्षमता विकास योजना निर्माणको सैद्धन्तिक पक्षलाई समेटेर पालिकाका सरोकारवाला (जनप्रतिनिधि, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, स्थानीय जानकार, संस्थाका प्रतिनिधि, शिक्षक, कृषक समुह, महिला तथा आमा समुह, लक्षित वर्गका प्रतिनिधि आदि) को सहभागितामा भएको उक्त छलफलमा संघिय संरचना अन्तर्गत स्थापित स्थानीय सरकारहरुले अवलम्बन गर्नुपर्ने योजनाबद्ध विकासको आवश्यकताको बारेमा अन्तरकृया गरियो र सामुहिक रुपमा प्राप्त तथ्य र तथ्यांकको बिश्लेषण गरियो । उक्त कार्यक्रममा पालिकाहरुका निर्वाचित राजनीतिक प्रतिनिधि तथा शाखागत कर्मचारीको सहभागिता रहेको थियो ।

१.३.३ तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको दिग्दर्शनमा उल्लिखित क्षमता विकाससँग सम्वन्धित विषयवस्तुका आधारमा प्रश्नावली तयार पारी तथ्याङ्क संकलन गरियो । त्यसका आधारमा नगरपालिकाको जनसांख्यिक, आर्थिक, समाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा संस्थागत विकास सम्बन्धि आधारभूत तथ्याङ्क संकलनकालागि संस्थागत सर्वेक्षण गर्नुका साथै नगरपालिकाका विभिन्न शाखाहरुले सम्पादन गरेका कार्यहरुको विवरण संकलनकालागि लक्षित समुह छलफल मार्फत पनि तथ्यांक संकलन गरियो ।

१.३.४ क्षमता विकास योजना तर्जुमा कार्यशाला

देवचुली नगरपालिकाबाट प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी तयार पारिएको खाकाका आधारमा पालिका स्तरीय क्षमता विकास योजना तर्जुमा कार्याशाला आयोजना गरियो । कार्यशालामा देवचुली नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु, नगर प्रमुख, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरु, नगरपालिकाका शाखा प्रमुखहरु, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवालाहरु समेत गरी करीव २२ जनाको सहभागिता रहेको थियो । कार्याशालाको पहिलो सेसनमा नगरपालिकाको बिद्यमान संगठनात्मक तथा मानव संसाधन व्यवस्थापन, भौतिक पूर्वाधार तथा सेवा सुविधा, नीति नियम तथा कानुनहरु र वित्तीय व्यवस्थापन लगायतका विषयमा प्रस्तुतीकरण, विश्लेषण साथै विषयगत छलफल तथा अवस्था (SWOT Analysis) गरिएको थियो भने दोस्रो सेसनमा योजनाको सोच, लक्ष्य उद्देश्य रणनीति कार्यनीति तथा क्षमता विकासका लागि आगामी ३ वर्षमा पालिकाले गर्ने प्रमुख कार्यक्रमहरुको खाका तयार गरियो । त्यसैगरी तेस्रो सेसनमा समग्र योजनाका लागि आगामी ३ वर्षमा आवश्यक हुने वजेट प्रक्षेपणको खाका तयार गरियो ।

१.३.४ मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

विभिन्न चरणका अध्ययन, विश्लेषण, तथ्य तथा तथ्यांङ्कको आधारमा प्राप्त नतिजा र क्षमता विकास कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाहरुलाई समेटी नगरपालिकाको क्षमता विकास योजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरियो ।

१.३.५ अन्तिम प्रतिवेदन पेश

मस्यौदा प्रतिवदेनमा प्राप्त सुझावको सम्वोधन गरी पालिकामा अन्तिम प्रतिवेदन पेश गरियो ।

१.४ योजना तर्जुमाका सिमाहरु

- प्रस्तुत योजना नगरपालिकाको विषयगत शाखा, केहि सेवाग्राहीसँगको छलफल र अन्तरकृयाबाट तयार पारिएकोले यसले नगरपालिकाको सम्पुर्ण पक्षलाई नसेमट्न सक्छ ।
- विद्यमान स्थानीय सरकार संचालन ऐन, नियम, कार्यविधी र विभिन्न मार्गदर्शन, नमुना निर्देशिका र पालिकाका दस्तावेज एवं कार्यशाला गोष्ठीमा आएका र विभिन्न प्रश्नावली सहितको अनुसूचीहरुका आधारमा तयार गरिएको तर अन्य महत्वपूर्ण विषय धेरै छुटेका हुन सक्छन् ।
- क्षमता विकास योजनालाई कार्यान्वयन गर्न संघ, प्रदेश एवम् विकास साझेदारबाट आर्थिक, प्राविधीक सहयोगको अपेक्षा गरिएको छ ।
- योजनाको मस्यौदा मूलत : गुणात्मक जानकारी र नयाँ विषयवस्तु, प्रविधि तर्फ बढि केन्द्रीत भई तयारी गरिएको छ ।
- श्रोत साधनको यथार्थ यकिन भै नसकेको संक्रमणकालीन अवस्थामा तयार गरिएको हुँदा कार्यान्वयनमा श्रोत साधनको उपलव्धता र खर्च व्यवस्थापन जोखीम रहन सक्छ ।
- नयाँ प्रस्तावित कार्य विभाजन नियमावलीलाई आधार मानी शाखागत क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन कार्य योजना तयार गरिएको हुँदा विद्यमान शाखागत कार्य क्षेत्रमा भिन्नता देखिन सक्छ

परिच्छेदः दुई
नगरपालिकाको वस्तुस्थिती विवरण

२.१ नगरपालिकाको अवस्थिती

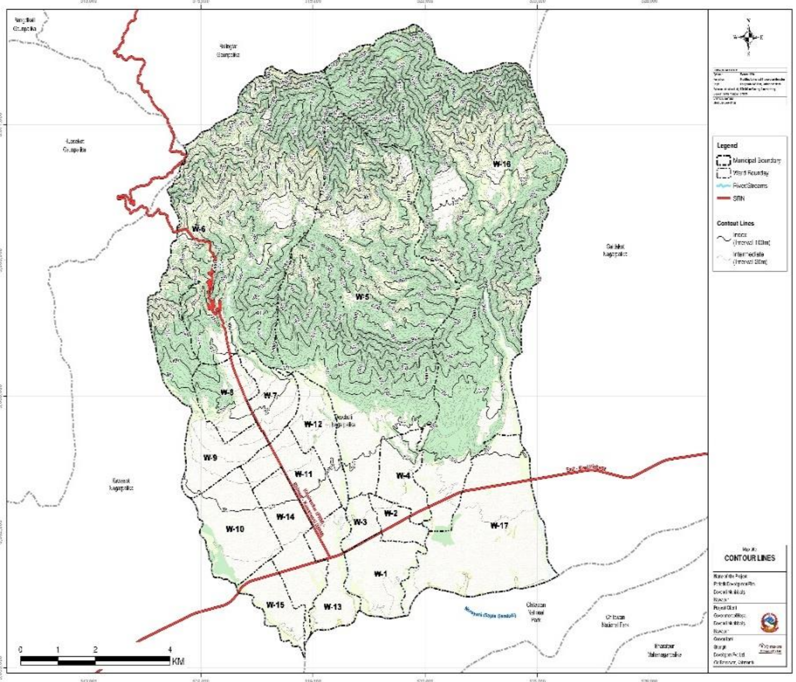

८४°८'५५" देखि ८४°१५'५१" पूर्वी देशान्तरसम्म र २७°३९'२" देखि २७°४६'३६" उत्तरी अक्षांशसम्म फैलिएको देवचुली नगरपालिका नेपालको राजधानी शहर काठमाण्डौंबाट करिव १५० कि.मी.को दुरीमा र गण्डकी प्रदेशको राजधानी पोखराबाट करिब १५५ कि.मी.को दुरीमा देशकै मध्य भागमा अवस्थित गण्डकी प्रदेशकै एकमात्र समथर भू-भाग हो । यो भित्रि मधेशमा पर्ने नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व) जिल्लाको नवलपुर क्षेत्रमा रहेको छ । नगरपलिकाको कुल क्षेत्रफल ११२.७२ वर्ग कि.मी रहेको छ । यसको पूर्वमा गैंडाकोट नगरपालिका, पश्चिममा हुप्सेकोट गाँउपालिका र कावासोती नगरपालिका, उत्तरमा बुलिङटार गाँउपालिका र दक्षिणमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज पर्दछन्। पूर्वी सिमानाको रुपमा नेपालको एक मात्र पूर्व- पश्चिम (महेन्द्र) राजमार्गमा रहेको झराही खोला पश्चिमी सिमानामा सोही राजमार्गको लोकाहा खोला, उत्तरमा १९३८ मिटर उचाईको देवचुली डाँडा र दक्षिणमा पवित्र नारायणी नदी रहेको छ । नगरपालिकाको दक्षिणी क्षेत्रमा अधिकांश खेतीयोग्य जमिन र उत्तरी भूभागमा वन जंगल रहेको छ ।

२.२ प्रशासनिक तथा राजनीतिक विभाजन

कुल १७ वटा वडामा विभाजित देवचुली नगरपालिकासाविकका दिव्यपुरी, देवचुली, रजहर र प्रगतिनगर गा.वि.स.लाई समावेश गरी गठन गरिएको नगरपालिका हो । वडाको प्रशासनिक विभाजनलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १: प्रशासनिक तथा राजनीतिक विभाजन

हाल कायम भएका वडा	साविकका वडा
वडा नं. १	दिव्यपुरी १, २ र ३
वडा नं. २	दिव्यपुरी ७
वडा नं. ३	दिव्यपुरी ४ र ५
वडा नं. ४	दिव्यपुरी ५
वडा नं. ६	देवचुली २, ३, ४ र ५
वडा नं. ७	देवचुली ६ र ८
वडा नं. ८	देवचुली ७ र ९
वडा नं. ९	देवचुली १
वडा नं. १०	प्रगतिनगर ४ र ६
वडा नं. ११	प्रगतिनगर ८ र ९
वडा नं. १२	प्रगतिनगर ७
वडा नं. १३	प्रगतिनगर १
वडा नं. १४	प्रगतिनगर २ र ५
वडा नं. १५	प्रगतिनगर ३
वडा नं. १६	रजहर १, ७, ९
वडा नं. १७	रजहर २, ३, ४, ५, ६ र ८

स्रोत: देवचुली नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७६

२.३ भौगोलिक विवरण

देवचुली नगरपालिकाको भू-उपयोगको अवस्था हेर्दा सबैभन्दा बढी अर्थात् ४४.४ प्रतिशत भू-भाग वन क्षेत्रले ओगटेको छ । कूल क्षेत्रको ३०.६ प्रतिशत खेतोयोग्य जमिन रहेकोमा आवास क्षेत्रले ५.१ प्रतिशत आवास क्षेत्रका लागि उपयोग भएको छ । नगरपालिकाको समग्र भू उपयोग योजना तालिका २ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २: भौगालिक विवरण

विवरण	क्षेत्रफल (वर्ग किमि)	प्रतिशत
आवास	५.७७	५.१
झाडी	२०.१२	१७.८
भिरपाखा	०.५८	०.५
खेतीयोग्य जमिन	३४.५०	३०.६
व्न	५०.००	४४.४
वालुवा	१.६	१.४
नदीनाला	०.१२	०.१
कुल क्षेत्रफल	११२.७२	१००

स्रोत: देवचुली नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७६

२.४ साँस्कृतिक विशेषताहरु

यस नगरपालिकामा प्रायजसो सबै जातजातीहरूको बसोबास रहेको छ । सबै जातीहरूले आफ्नो मौलिक परम्परा र संस्कृति अनुरूपका चाडपर्वहरू विशेष मनाउँदै आएका छन् । जातीगत कला, संस्कृति जगेर्ना र प्रवर्धन एवं मौलिक भेषभुषाको प्रयोग समेत उत्साहका साथ गर्ने गरेका छन् । मुख्य रुपमा ब्राह्मण, मगर, क्षेत्री जातजातीको बसोबास रहेको पाईन्छ । यस नगरपालिकामा नेवार, तामाङ, गुरुङ लगायतका जनजातीको साथै तराईका आदीवासी मध्ये मुख्य मानिने थारु जातीको उलेख्य बसोबास रहेकोमा वोटे, माझी, मुसहर र मुसलमान समुदाय समेत बस्दछन् । मगर जातीको कौरा नाच र थारु जातीको लाठी नाँच यहाँका विशेष लोक दृश्य नृत्य हुन् । यसैगरी वोटे र माझी समुदायका संस्कृति झल्कने रहनसहनको संरक्षण र प्रवर्धनमा सम्बन्धित जातजाती एवं होमस्टेको समेत महत्वपूर्ण भुमिका रहदैं आएको छ ।

२.५ वडागत जनसांखिक विवरण

जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्या ४२,६०३ थियो । घरधुरी सर्वेक्षण २०७६ मा कुल जनसंख्यामा बृद्धि भई कुल जनसंख्या ५७४०५ पुगेको छ । जसमध्ये सर्वेक्षणका समयमा अनुपस्थित जनसंख्या ७७६८ थियो । तसर्थ:नगरपालिकाको अनुपस्थित बाहेकको जनसंख्या ४९६३७ रहेको छ । उक्त जनसंख्या मध्ये सबैभन्दा धेरै जनसंख्या रहेको वडा नं १७ मा ६,२९६ (१२.६८%) (पुरुष २९३७ जना, महिला ३३५८ जना र तेस्रो लिंगी १ जना) रहेका छन् । यस वडाको औषत परिवार आकार ४.१० र घरधुरी संख्या १५३५ रहेको छ । त्यस्तै सबैभन्दा थोरै जनसंख्या भएको वडा नं. ८ मा १,३९० (२.८०%) (पुरुष ६३९ जना र महिला ७५१ जना) रहेका छ भने घरधुरी संख्या ३३२ र औसत परिवार संख्या ४.१९ रहेको छ । सबै भन्दा बढी जनघनत्व वडा नं २ मा (२०४५ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी.) रहेको छ भने सबैभन्दा कम जनघनत्व भएको वडा नं ६ मा (८७ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी.) रहेको छ । तालिका ३ मा वडागत जनसांखिक विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३: वडागत जनसांखिक विवरण

वडा	जनसंख्या				०६८ अनुसारको	परिवार	क्षेत्रफल	जनघनत्व
	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत	जनसंख्या	संख्या		
१	१४४६	१६२१	३०६७	६.१८	२४५२	७२५	२.६४	११६२
२	९५३	१०१०	१९६३	३.९५	२०७४	५११	०.९६	२०४५
३	७२८	७५७	१४८५	२.९९	१३१४	३४४	०.८१	१८३३
४	१३८०	१५३५	२९१५	५.८७	२२१९	६९७	१.९१	१५२६
५	१०८३	१२१०	२२९३	४.६२	२०००	५५६	२३.८१	९६
६	७५९	९१९	१६७८	३.३८	१६४८	३.७१	१९.३२	८७
७	९८२	११५१	२१३३	४.३	२००६	५०२	१.७६	१२१२
८	६३९	७५१	१३९०	२.८	११८४	३३२	२.२१	६२९
९	१४७५	१७४१	३२१६	६.४८	२७३१	७७५	४.९३	६५२
१०	१४२०	१७२२	३१९६	६.४४	२४३४	८१४	३.६८	८६८
११	१५२०	१७२२	३२४२	६.५३	२३०२	७९६	२.४४	१३२९
१२	११७३	१३०९	२४८२	५	२२५०	६०५	२.१	११८२
१३	१४०८	१४२५	२८३३	५.७१	२०८७	७३२	२.२६	१२५४
१४	१२५३	१७३७	३१९०	६.४३	१९२९	७८९	३.०३	१०५३

१५	१५१३	१७४७	३२६०	६.५७	२८५४	७९०	१.६६	१९६४
१६	२२८६	२७१२	४९९८	१०.०७	५१६१	११५१	३०.६६	१६३
१७	२९३७	३३५९	६२९६	१२.६८	५९५८	१५३५	८.५४	७३७
जम्मा	२२९५५	२६४२८	४९६३७	१००	४२६०३	११६५७.७१	११२.७	४४०.३६

स्रोतः नगरपालिका पार्श्व चित्र, २०७६

२.६ उमेरका आधारमा जनसंख्या विवरण

नगरपालिकामा रहेका कूल ४९,६३७ जनसंख्यामध्ये १५ देखि १९ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाको जनसंख्या सबैभन्दा बढी ४,९१६ (९.९ प्रतिशत), १० देखि १४ वर्ष उमेर समूहका ४,७९३ (९.७ प्रतिशत) र तेस्रोमा ५ देखि ९ वर्ष उमेर समूहका ४,६११ (९.३ प्रतिशत) रहेका छन्१० वर्षभन्दा मुनिका बालबालिकाको जनसंख्या र २४ वर्षमाथिका प्रौढ तथा वृद्धवृद्धाहरूको संख्या क्रमश घट्दै गैरहेको देखिन्छ । समग्रमा नगरपालिकामा आर्थिक रुपले सकृय जनसंख्या ३१५३८ (६३.५३ प्रतिशत) रहेको छ । जस मध्ये पुरुषको जनसंख्या ५९ प्रतिशत तथा महिलाको जनसंख्या ६३ प्रतिशत रहेको छ ।

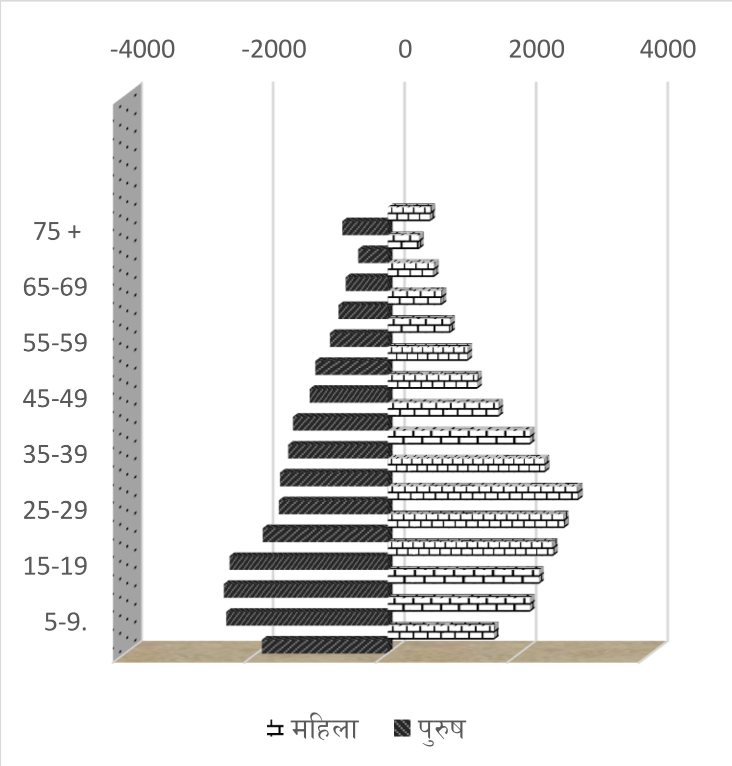

२.७ जात, धर्म तथा भाषाका आधारमा जनसंख्या विवरण

नगरपालिकामा जातजातिका आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई हेर्दा सबैभन्दा धेरै १६,०६३ ब्राह्मण पहाडी, दोस्रोमा १२,८६१ मगर, तेस्रोमा क्षेत्री ४६६३, चौथो र पाँचौमा क्रमश दलित ३४३९ र थारु ३३३३ रहेका छन । त्यसैगरी कूल ४९,६३७ जनसंख्यामध्ये ९१.४ प्रतिशत जनसंख्याले हिन्दू धर्म बौद्ध धर्म मान्ने ४.४ प्रतिशत र क्रिस्चियन धर्म मान्ने ३.६ प्रतिशत रहेको छ । ईस्लाम, किँरात तथा अन्य धर्म मान्ने धर्मावलम्बीहरू नगण्य संख्यामा रहेका छन् । त्यसैगरी नगरपालिकामा नेपाली भाषा बोल्नेहरू ८०.० प्रतिशत, मगर भाषा बोल्ने १०.७ प्रतिशत भने थारु भाषा बोल्ने ४.८ प्रतिशत रहेका छन । नगरपालिकामा नेपाली, मगर र थारु बाहेक नेवार, तामाङ, गुरुङ लगायतका भाषा बोल्नेहरूको संख्या तुलनात्मक रुपमा न्यून रहेको देखिन्छ ।

२.८ आर्थिक अवस्था

२.८.१ कृषि

देवचुली नगरपालिकामा उत्पादन हुने मुख्य अन्न बालीहरू धान, मकैं, कोदो, गहुँ, दलहन बालीमा बोडी, मास, मसुरो, सानो केराउ, गहत, भटमास र तेलहन बालीमा तोरी, बदाम, तिल, रायो, सर्स्यु, तरकारी खेती तर्फ आलु, फर्सी, लौका, सिमी, स्कुस, घिरौँला, रायो, बन्दा, प्याज, काउली, भिन्डी, लसुन, अदुवा, बेसार, तथा फलफुलमा आँप, नास्पाती, हलुवावेद, खुर्सानी, आरु, लप्सी, रुख कटहर, जुनार, ज्यामिर, भोगटे, कागती, अम्बा, केरा, आदिको उत्पादन हुन्छ । नगरपालिकामा सबैभन्दा ठूलो क्षेत्रमा खाद्यान्न, दलहन र

तरकारी बाली लगाइने गरेको छ भने तुलनात्मक रुपले सानो क्षेत्रमा फलफुल बाली लगाइने गरेको छ । कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वढी भएपनि नगरपालिकाको कुल खेति योग्य जमिनको २६ प्रतिशत जमिनमा अझैपनि सिंचाईको सुविधा पुगेको छैन ।

नगरपालिकामा कृषि प्रयोजनको जमिन भएका वा कृषि प्रयोजनको जमिन भोगचलन गर्ने परिवारको संख्या ६७१७ रहेको छ । त्यसैगरी कूल २२६४.०१ हेक्टर सिंचित जमिन उपयोग गर्ने परिवार संख्या ६७१७ रहेको छ जसमा प्रतिपरिवार औषत ०.३४ हे. जमिन हुन आउछ । त्यस्तै कूल ७९५.०३ हेक्टर असिंचित जमिन उपभोग गर्ने परिवार ६७१७ रहेको छ जसमा प्रतिपरिवार औषत ०.१२ हे. जमिन हुन आउछ । असिंचित जमिनको क्षेत्रफल करिव २६ प्रतिशत छ ।

२.८.२ पशुपालन

नगरपालिकाको कुल १२,०२५ घरपरिवारमध्ये पशुपंक्षी पाल्ने घरपरिवारको संख्या ५२३७ अर्थात् ४३.६ प्रतिशत र पशुपंक्षी नपाल्ने घरपरिवारको संख्या ६७८८ अर्थात् ५६.४ प्रतिशत रहेको छ । यसबाट उल्लेख्य संख्यामा घरपरिवारले पशुपंक्षी पाल्ने गरेको तथ्य तथ्याङ्कबाट स्पष्ट हुन्छ । वडा नं. ९, १० र १७ मा धेरै घरपरिवारहरूले पशुपंक्षी पालेका छन्। नगरपालिकामा पशुपंक्षी पाल्ने घरपरिवारहरूमध्ये १२०१ घरपरिवारले गाई/गोरु, २३२८ घरपरिवारले भैंसी/राँगा, ३१८२ घरपरिवारले भेडा/बाख्रा/च्याङ्ग्रा, ८१० घरपरिवारले बंगुर/सुंगुर, २५११ घरपरिवारले हाँस/कुखुरा र कम मात्रामा अन्य चौपाया तथा अन्य पंक्षी पाल्ने गरेको पाइन्छ । नगरपालिकामा पशुपंक्षी पाल्ने घरपरिवारहरूमध्ये कुल ११८५ घरपरिवारले मात्र दुध उत्पादन गर्ने गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी ३१९ परिवारले दुग्धजन्य पदार्थ, १६८ घरपरिवारले अण्डा उत्पादन र ४ जनाले पशुपंक्षी जन्य अन्य उत्पादन गर्ने गरेको देखिन्छ । पशुपंक्षी पाल्ने घरपरिवारको (घरधुरीको) संख्याको आधारमा हेर्दा पशुपंक्षीजन्य पदार्थको उत्पादन गर्नेको संख्या नगण्य देखिन्छ । तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा उत्पादनमुखीभन्दा अनुपात्दक पशुपंक्षीको संख्या अधिक रहेको पाइन्छ ।

२.८.३ पर्यटन

अनुपम प्राकृतिक सौन्दर्य, प्रचुर जैविक विविधता, बहुजातीय, बहुभाषीय बहुधर्म र सामाजिक विविधता एवं नगरपालिकाका हरियाली पहाडी मनोरम दृश्य यहाँको विशेषताको रुपमा रहेको छ । यस नगरपालिकामा सुन्दर हरियाली एवं प्राकृतिक मनोरम दृश्य तथा केही मठ मन्दिर तथा गुफाहरू साथै विभिन्न जातजातिहरूको संस्कृति पर्यटक आकर्षणको कारकहरू हुन् ।

२.८.४ उद्योग, व्यापार

साना उद्योग, कृषिमा आधारित सबै प्रकारका उद्योगहरू, घरेलु उद्योग, मझौला उद्योग, ठूला उद्योग, सेवामूलक उद्योग, सरकारी उद्योग, समुदायमा आधारित उद्योग, घट्ट मील, संकलन तथा प्रशोधन सम्बन्धी उद्योग आदि यस नगरपालिकामा रहेका छन् । यस प्रकार नगरपालिकामा ठुला उद्योगहरू सञ्चानमा आउन नसके पनि नगरपालिकामा उपलब्ध स्थानीय स्रोत र साधनको उपयोग गरी विभिन्न साना तथा घरेलु एवं कृषिजन्य उद्योगहरू रहेका छन्जसले नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुर्‍याएको छ ।

२.८.५ वैंक, वित्तिय संस्था तथा सहकारी

यस नगरपालिकामा रहेका कुल १२,०२५ घरपरिवार मध्ये १९.२ प्रतिशत घरपरिवारको बैङ्क खाता नरहेको देखिन्छ । अतः उल्लेख मात्रामा व्यक्तिहरुको बैंकिङ्ग सेवामा पहुँच नपुगेको देखिन्छ । देवचुली नगरपालिका भित्र १५ वटा वैंक हाल कार्यरत भएपनि सवै वैंकहरु वडा नं. १३, १४, १५ र १६ मा केन्द्रित छन । तालिका ४ मा नगरपालिकामा भित्र सञ्चालित वैंकहरुको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.९ सामाजिक विकास

२.९.१ शिक्षा

नगरपालिकामा आ.व. २०७४/७५ सम्म सञ्चालन भैरहेका विभिन्न तहका शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण हेर्दा नगरपालिकामा पठनपाठनका लागि कलेज २ वटा, माध्यमिक विद्यालय १६ वटा, आधारभूत विद्यालय २८ वटा र बालविकास ३ वटा गरी जम्मा ४९ वटा शिक्षण संस्थाहरू रहेका छन ।

नगरपालिकामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेर समूहको कूल जनसंख्यामध्ये ८२.० प्रतिशत साक्षर रहेको छ । पालिकामा पढ्न र लेख्न सक्ने साक्षर जनसंख्या ३७,२५३ रहेका छन भने पढ्न मात्र सक्ने ५३३ जना निरक्षर जनसंख्या ८,३२२ (१८.० प्रतिशत) रहेको छ ।

तालिका ५ शैक्षिक संस्थाको विवरण

क.सं.	तह	सामुदायिक	संस्थागत	गुरुकुल	मदरशा	जम्मा
१	कलेज	२				२
२	माध्यमिक विद्यालय	९	६	१		१६
३	आधारभूत विद्यालय	२१	५	१	१	२८
४	वालविकास	१	२			३
	जम्मा	३३	१३	२	१	४९

वडागत रुपमा तुलना गर्दा सबैभन्दा बढी साक्षरता प्रतिशत वडा नं ३ (९०.८ प्रतिशत) र सबैभन्दा न्यून साक्षरता वडा नं ९ (७४.२ प्रतिशत) रहेको छ ।

२.९.२ स्वास्थ्य

नगरपालिकामा हाल वडा नं. ३, ११, ७, १७, र १३ मा स्वास्थ्य चौकी रहेका छन भने वडा नं. १३ मा देवचुली अस्पताल प्रालि, १६ मा सामुदायिक प्राकृतिक चिकित्सालय, ४ मा शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक, १६ मा आयुर्वेद औषधालय, १५ मा खोप केन्द्र, २१ वटा निजि क्लिनिक, र २६ वटा गाउँघर क्लिनिक ले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिरहेका छन ।

क्र.स.	स्वास्थ्य संस्था	स्थान
१	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, दुम्कौली	दे.न.पा. ३, दुम्कौली
२	प्रगतिनगर स्वास्थ्य चौकी	दे.न.पा. ११, धारापानी
३	देवचुली स्वास्थ्य चौकी	दे.न.पा. ७, रामबास
४	रजहर स्वास्थ्य चौकी	दे.न.पा. १७, रजहर
५	सामुदायिक प्राकृतिक चिकित्सालय	दे.न.पा. १६, रजहर
६	शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक	दे.न.पा. ४, शान्तिडाँडा
७	देवचुली अस्पताल प्रा.लि.	दे.न.पा १३, दलदले
८	देवचुली स्वास्थ्य चौकी	दे.न.पा. वडा नं. ९
९	आयुर्वेद औषधालय	दे.न.पा. १६
१०	खोप केन्द्र	दे.न.पा. १५, प्रगतिनगर चोक
११	निजि क्लिनिकहरु	२१ ओटा
१२	गाउँ घर क्लिनिक र खोप केन्द्र	२६ ओटा

स्रोत नगर पार्श्व चित्र, २०७७

२.९.३ खानेपानी सरसफाई

यस नगरपालिकामा रहेका १२,०२५ घरपरिवारहरू मध्ये धारा/पाइप मार्फत आपूर्ति गरिएको पानी पिउने ८८.२६ प्रतिशत, ढाकिएको ईनारको पानी पिउने ४.६० प्रतिशत खुल्ला ईनार/कुवाको पानी पिउने २.७३ प्रतिशत र मुल धाराको पानी पिउने घरधुरी १.१५ प्रतिशत रहेका छ ।

२.१० पूर्वाधार विकास

२.१०.१ सडक

नगरपालिकामा रहेका १२,०२५ घरपरिवारहरू मध्ये पक्की/कालोपत्र सडको पहुँच भएको घरपरिवार ४५.२३ प्रतिशत, ग्राभेल सडकको पहुँच भएको घरपरिवार २१.४१ प्रतिशत, कच्ची सडकको पहुँच भएको १७.५१ प्रतिशत, र गोरेटोबाटोको मात्र पहुँच भएका ५.३३ प्रतिशत घरधुरी रहेका छन ।

२.१०.२ विद्युत, वैकल्पिक उर्जा तथा इन्धन

विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगको सन्दर्भमा नगरपालिकामा ९५.१४ प्रतिशतले विद्युत, ४.०६ प्रतिशतले सोलार, र ०.४० प्रतिशतले मट्टितेलको प्रयोग गर्ने गरेका छन भने करीव ७५ प्रतिशतले एल पि ग्याँस र २५ प्रतिशतले दाउरालाई खाना पकाउने इन्धनका रुपमा प्रयोग गर्ने गरेका छन ।

२.११ वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

देवचुली नगरपालिकाको ४४ प्रतिशत क्षेत्रफल वन क्षेत्रले, १७ प्रतिशत झाडीले र १ प्रतिशत जमिन खोलानालाले ओघटेको छ । यहाँ हाल ३१ वटा सामुदायिक वन सञ्चालनमा रहेका छन । सामुदायिक वनले लगभग ५००० हेक्टर जमिन ओघटेका छन । उष्णप्रदेशिय जलवायु अन्तर्गत पर्ने यो नगरपालिकामा सिसौं, सिमल, जामुन, कदम, खयर, करम, पिठारी, छतिवन, वोहरी, खमारी, वोटधँगेरो, बकाईनो, इप्पील, टिक, वर, पीपल, बेल, अमला, निम, पलाँस, आँप, डुम्री, कटहर, लिची, नरिवल, वयर, काँशी अमला, कैँदल, राजवृक्ष जस्ता वनस्पती, बोझ्रो, सिउँडी, घ्युकुमारी, तुलसी, जिम्बु, बाबरी, भृंगराज, रिट्ठा, टिमुर, गुँरास, हर्रो, बर्रो, चिराँइतो चुत्रो अमला, रुदिलो, तितेपाती जस्ता जडीवुटी पाइन्छन ।

त्यसै गरी यहाँ पाईने प्रमुख वन्यजन्तुमा चितुवा, बाँदर, हापसिलो, बँदेल, ब्वाँसो, स्याल, रातो बाँदर, वन बिरालो, दुम्सी, निगाले बाघ, जङ्गली मुसा, मल साप्रो आदि पर्दछन भने चमेरा, सारौं, भँगेरा, कालो तित्रा, सिम तित्रा, लुईंचे, धनेश, सुगा, कालो गिद्ध, लामो ठुँडे गिद्ध, सिलसिले, कटुस टाउके मौरी चरी, जङ्गली लाटोकोसेरो, चिल, कोईली, हुट्टीट्याउँ आदि चराचुरुङ्गी पनि पाईन्छ ।

परिच्छेद तीन
नगरपालिकाको अवस्था विश्लेषण (SWOT Analysis)

नगरपालिकाको क्षमता विकासका लागि सहज र समावेशी भौतिक पूर्वाधार, संवैधानिक रुपमा प्राप्त अधिकारको प्रयोगकालागि ऐन, नियम, विधि र प्रणालीको व्यवस्था, योग्य तथा चुस्त मानव संशाधन तथा दीगो र फराकिलो वित्तिय प्रवन्ध हुनु आवश्यक हुन्छ । देवचुली नगरपालिकाको हकमा उल्लेख गरिएका अवयवहरुको अवस्थाको विश्लेषण यो अनुच्छेदमा गरिएको छ ।

३.१ सवल पक्ष

भौतिक पूर्वाधार	• नगरपालिकामा जनप्रतिनिधिहरु, कर्मचारीहरुकालागि भवन, कोठा पर्याप्त रहेको । त्यसैगरी तालिम संचालन गर्न बैठक हल तथा सभा संचालन गर्न पर्याप्त फर्निचर, उपकरण र स्रोत साधन सहतिको हल विद्यमान छ । • विपद तथा प्रकोप व्यवस्थापन र भौतिक पूर्वाधार मर्मत सम्भारका लागि आबश्यक ज्यावल तथा उपकरणहरु उपलव्ध रहेको ।
ऐन, नियम, विधि र प्रणाली	• स्थानीय सभा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि बनाई सोही अनुसार सभा तथा कार्यपालिका बैठकका साथै अन्य बैठकहरु संचालन गर्ने प्रयास गरिएको । • कार्यपालिका बैठक व्यवस्थापन र निर्णय प्रक्रियाका लागि स्पष्ट कार्यविधि तयार भएको, सोही बमोजिम बैठक संचालन र निर्णयहरु गर्ने गरिएको । • न्यायिक समितिको कार्यप्रणाली तथा कार्य सम्पादन प्रकृया, विधि स्पष्ट रहेको र सोही बमोजिम न्याय प्रकृया सम्पादन हुने गरेको । • आवश्यकता अनुसार समिति, उपसमितिहरू गठन भएका छन् । समिति उपसमितीहरुको कार्यविवरण तयार गरी सोही बमोजिम परिचालन परिचालन गर्ने गरिएको । • आन्तरिक संचार तथा कर्मचारीहरूको आचार संहिता तयार गरिएको । • कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्यांकन हुने गरेको । • नगरपालिकाको कार्यसम्पादनको विषयमा कसैलाई गुनासो व्यक्त गर्नु परेमा न्यायीक समिति मार्फत आफ्ना गुनासाहरु राख्ने, उजुरी दर्ता गर्ने र न्ययीक निरुपणका लागि आफ्ना मागहरु स्वतन्त्र पुर्वक राख्न सक्ने गरी प्रबन्ध मिलाइएको छ । • कार्यपालिका स्वयंले पनि गुनासाहरु सुन्ने तथा पारदर्शीताका लागि नगरपालिकाका लागि आफ्ना गतिविधिहरु राजपत्रमा प्रकाशन गर्नुका साथै सूचना पाटिमा समेत टास गर्ने गरेको छ । • सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक सुनावाई, सार्वजनिक परिक्षण लगायत नागरिक अभिमतमार्फत पनि पारदर्शीता कायमगर्ने प्रवन्धलाइ प्रभावकारी बनाइएको छ । • नगरपालिकाको स्पष्ट अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणाली छ । सोही अनुसार

	अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने गरिएको छ । ● अनुगमन र मूल्यांकनको नतिजा अनुसार गुण र दोषको आधारमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था समेतको अभ्यास गरिएको छ । ● विषय क्षेत्रगत योजना तथा नीति तर्जुमा भएको । ● समावेशी विकास नीति (लैङ्गिक, अपाङ्गता, बालबालिका, सीमान्तकृत वर्ग, गरीवमुखी विकास) तर्जुमा भएको । ● वातावरण, जलवायु उत्थानशील नीति तर्जुमा भएको ● वार्षिक योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन हुने गरेको । ● मर्मत सम्भार व्यवस्थापन हुने गरेको ।
मानव संशाधन व्यवस्थापन र क्षमता विकास	● कर्मचारी संगठन तथा कार्यविभाजन कार्यक्षेत्रका आधारमा र आवश्यकता अनुसार संघ र प्रदेश सरकार र सरकारका मातहतका निकायहरुसंग समन्वय प्रभावकारी रहेको । ● नगरपालिका भित्रको अन्तर शाखा समन्वय र सहकार्य नियमित र प्रभावकारी रहेको । ● विभिन्न विकास साझेदार, विषयगत निकायहरु लगायत निजि क्षेत्रसंगको सहकार्यको लागि उचित वातावरण तयार गरी सोही बमोजिम कार्यगत साझेदारीता समेत गर्ने गरिएको छ । ● आवश्यकता अनुसार कार्य सम्पादन गर्न सक्ने मानव स्रोत बिद्यमान रहेको । ● विभिन्न बिषयगत, क्षत्रगत एवं प्राविधिक तथा अप्राविधिक कर्मचारीहरु कार्यरत रहेको । ● अनुगमन तथा मुल्यांकन, अभिलेख व्यबस्थापन, समन्वय सहकार्य र विकास साझेदारीता समेतलाई सम्पादन गर्न सक्ने क्षमता भएका कर्मचारीहरु विद्यमान छन् ।
बित्तिय व्यवस्थापन	● बजेट र आम्दानी तथा खर्च प्रणालीलाई नितिगत रुपमा व्यवस्थित गरिएको ● खरिद प्रणालीलाई नियम अनुसार र व्यवस्थित रुपमा गर्ने गरेको । ● प्रतिवेदन प्रणाली अद्यावधिक छ । ● बित्तिय व्यवस्थापन र राजश्व सम्बन्धि कार्य स्पष्ट र पारदर्शी छ । ● सुत्रका आधारमा बजेट व्यवथापन छ ।

३.२ कमजोर पक्ष

भौतिक पूर्वाधार	● सबै वडा कार्यालयहरुमा आधारभुत रुपमा भौतिक पूर्वाधार, आवश्यक फर्निचर, उपकरणहरु र मानवस्रोत व्यबस्थापन नभएको । ● वडा कार्यालय व्यवस्थापनमा एकरुपता र सबै वडाबाट सन्तोषजनक सेवा प्रवाह गर्न सक्ने स्थिति नरहेको । ● आजको आवश्यकता अनुसार अत्याधुनिक फर्निचरहरु र उपकरणहरु नभएको । ● फर्निचर र उपकरणको नियमित मर्मत संम्भारको अभावमा भौतिक सेवा सुविधामा कमि महशुस हुँदै गएको । ● यातायातका सामानको अपर्याप्ताका कारण कार्य सम्पादनमा कठिनाइ आएको ।
ऐन, नियम, बिधि र प्रणाली	● स्थानीय सभा व्यवस्थापन कार्यविधी भएपनि पुर्णरुपमा पालना हुन नसकेको । ● कार्यपालिका बैठक व्यवस्थापन र निर्णय प्रक्रिया तर्जुमा गरिएता पनि सो अनुसार बैठक संचालन र निर्णय लिने नगरिएको । ● नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्र भित्र रहेका स्थानीय ऐन कानून तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न नसकेको समावेशी विकास नीति (लैङ्गिक, अपाङ्गता, बालवालिका, सिमान्तकृत वर्ग, गरीबमुखी विकास) अवधारणा अनुसार काम हुन नसकेको । ● वातावरण, जलवायु उत्थानशील नीति नहुनु र विकासलाई एकिकृत ढाँचामा लैजान नसक्नु । ● वार्षिक योजना तर्जुमा अनुसार कार्यान्वयन पक्ष अपेक्षाकृत पारदर्शी नतिजामुखी र वस्तुगत बन्न नसक्नु । ● मर्मत सम्भारका लागि ठोस रणनीति र त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्नु । ● अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली भएता पनि यसलाई कामको लागि काममा मात्र सिमिति गरिएको । ● आन्तरिक संचार प्रभावकारी बन्न नसक्नु, जसका कारण दोहोरोपना (Duplication) हुने, हुने, व्यय भार बढ्ने र कामको गुणस्तरमा प्रश्नहरु उठ्ने गरेको पाइन्छ । ● कर्मचारीहरूको आचार संहिताको पुर्णरुपमा पालनाको अभाव छ । ● गैसस तथा अगैसस परिचालन सम्बन्धी नीति तथा कार्यविधि निर्माण नहुनु ।
मानव संशाधन व्यवस्थापन र	● न्यायिक समितिको कार्यप्रणाली तथा कार्य सम्पादन प्रावधान भएता पनि

क्षमता विकास	क्षमताका कारण कार्यसम्पादनमा कठिनाइ आएको । ● समिति, उपसमितिहरूको परिचालन, तिनिहरुको दर्ता, नविकरण र नियमनमा ठोस कार्य हुन नसकेको । ● लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति समयमै बन्न नसकेको र बनेका रणनीतिलाइ पनि प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न नसकेको । ● सहकार्य, समन्वय र साझेदारिता मार्फत विकास कार्यक्रम जुन मात्रामा ल्याउँन सक्नु पर्ने हो त्यस्तो नदेखिएको । ● पारदर्शिता तथा गुनासो सुन्ने प्रणाली स्थापित भएता पनि जनगुनासाहरु निराकरण हुन नसकेको । ● अनुगमन तथा मूल्यांकनलाइ सहभागितामुलक, बैज्ञानिक र व्यबस्थित बनाउँन नसकिएको । ● संस्थागत मूल्य तथा मान्यता अनुसार जनताको सेवा र सुबिधा बस्तुगत रुपमा सुनिश्चित नभएको । ● कर्मचारी संगठन तथा कार्यविभाजन भए पनि सबै कर्मचारीहरु कार्य विवरणमा स्पष्ट नहुनु र जिम्मेबारी वोध गर्न नसक्नु । ● कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्यांकन केवल प्रकृया पुरा गर्ने रुपमा मात्र रहेको । ● नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्र भित्र रहेको पुरा गर्न सकिने कर्मचारी दरबन्दी पुरा नभएको हुँदा कामको चाप र लोड सिमिति कर्मचारीमा पर्न गएको । ● कुनै शाखामा बढी र कुनै शाखामा कम कर्मचारी भएबाट कार्य सम्पादन सन्तुलन कायम हुन नसकेको । ● न्ययिक सम्पादनका लागि आवश्यकता अनुसार कर्मचारी नहुनु । ● भएका कार्मचारीहरुको कार्य सम्मपादन क्षमता विकासका लागि केही पहल तथा कार्ययोजना नहुनु । ● अभिलेख व्यवस्थापन बैज्ञानिक र रणनीतिक रुपमा हुन नसक्नु । ● आजको एक्काइसौ शताब्दिमा पनि सूचना प्रविधिको उपयोगमा खासै दक्षता नहुनु र क्षमता नराख्नु, यस प्रति दिलचस्पी नहुनु । ● सूचना व्यवस्थापन र अभिलेख प्रणाली सिमिति दायरा सम्म मात्र पहुँच हुनु । ● जनसहभागितालाई नाम मात्रको जनसहभागिताको रुपमा सिमिति पारिदिनु । ● पारदर्शीता तथा सूचना प्रवाह प्रति जनमुखी प्रभावकारी बनाउँन नसक्नु ।

	• जवाफदेहिता र गुनासो व्यवस्थापन निश्चित घेराभित्र सीमित रहनु । • गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरूसंगको समन्वय र उनीहरुको परिचालन पर्याप्त नहुनु । • निजी क्षेत्रको परिचालन मार्फत जनतालाई सेवा र टेवा पुग्न सक्ने काममा त्यति प्रभावकारिता नदेखिनु । • अन्तर स्थानीय सरकार समन्वय केवल अनौपचारिक रहेको । • अन्तर महाशाखा वा शाखा समन्वय र सहकार्य अनौपचारिक रहेको ।
वित्तिय व्यवस्थापन	• प्रदेश सरकारका नीति, योजना तथा कार्यक्रमसँग नगरपालिकाका नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरुको तादात्म्यता नभई कार्यक्रमको दोहोरोपना हुनु • वित्तिय व्यवस्थापन र खर्च प्रणाली पारदर्शी र व्यवस्थित हुन नसकेको • मध्यकालीन खर्च संरचनाको खाका समयमै तयार हुन नसक्नु । • लक्ष अनुसार राजश्व संकलन र उपभोग नहुनु । • राजश्व सुधार कार्ययोजना समयमै बन्न नसक्नु ।

३.३ सम्भावना

- संघ र प्रदेश सरकार सँगको समन्वय
- विकास साझेदार र नीजि क्षेत्रको सहकार्यको उपलब्धता
- मानव स्रोतको पर्याप्त उपलब्धता
- प्राकृतिक स्रोतको परिचालन

३.४ कठिनाई

- दलहरु बिचको खिचलो, खुट्टा तान्ने प्रवृति
- राम्रो काम र योजनालाई पनि कार्यन्वयनमा व्यवधान उत्पन्न गर्नु ।
- आर्थिक स्रोतको अभाव,
- उपलब्ध श्रोत साधनको बेवास्ता गर्नु या सही तरिकालो उपयोग हुन नसक्नु ।
- सम्बन्धित निकायले पहल नगर्नु ।
- चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्र

परिच्छेद चार

देवचुली नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना

४.१. आवश्यकता पहिचान

४.१.१ शासकीय प्रवन्ध

- नगरपालिकामा तर्जुमा भएका ऐन, नियम, कार्यविधि आदिको बारेमा जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई अभिमुखीकरण,
- कार्य विभाजन नियमावलीको तर्जुमा र सोको कार्यान्वयन
- विशेषतः कार्यपालिका सदस्य तथा नगर सभा सदस्यहरुलाई स्थानीय सरकारको भूमिका र जिम्मेवारी सम्बन्धी अभिमूखिकरणको आवश्यकता रहेको ।

४.१.२ व्यवस्थापन

- आवधिक योजना तर्जुमा र नियमित अद्यावधिक
- समन्वय, प्रतिवेदन आदिमा बढी ज्ञान/सीप आवश्यक
- समन्वय सीप, सफल अभ्यास-क्षेत्रको भ्रमण
- प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि कार्यविधि चाहिने, अभिमुखीकरण गरी ज्ञान, सीप र सकारात्मक धारणा बनाउनु पर्ने
- समुदायस्तरमा विकास निर्माणसम्बन्धी अभिमुखीकरण/जानकारी
- उपभोक्ता समितिलाई अभिमुखीकरण/जानकारी, स्थानीय आचार संहितामा कडाइ गर्ने
- विभिन्न शाखाका कर्मचारी र वडा सचिवहरूलाई अनुगमन, नीतिगत ज्ञान र प्रबिधि सम्बन्धि तालिम ।

४.१.३ सङ्गठनात्मक

- नियमित बैठक, परिचालन, स्थलगत भ्रमण/ अध्ययनको व्यवस्था
- केही नीति/कार्यविधिहरू अझै थप बन्नु जरुरी (जस्तैः योजना सम्पन्न भएपछिको व्यवस्था), थप अभिमुखीकरण
- कम्प्युटर, सफ्टवेयर, सामान्य सर्वेक्षणका अति जरुरी सामग्रीहरू जस्तै M GIS, GPS, Totalstation, Abney-level
- विभिन्न प्रकारका तालिमहरू चाहिने (पेशागत तालिमहरु)
- कर्मचारीहरूमा उत्प्रेरणा, अनुगमन
- स्थानीय श्रोतको पहिचान र परिचालन
- सेवाग्राह्यीको लागि आधारभूत सुविधाहरु जस्तैः विश्राम कक्ष, निशुल्क वाईफाई, सफा खानेपानी, सहायता कक्ष, स्वास्थ्य सेवा आदि व्यवस्था गर्न ध्यान दिनु पर्ने ।
- प्राविधिक कर्मचारी तथा जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरुलाई भौतिक पूर्वाधारहरुको गुणस्तर सुनिश्चितता सम्बन्धी तालिमको आवश्यकता रहेको ।

४.१.४ वित्तीय

- राजस्व प्रक्षेपण समेत गर्ने सफ्टवेयरको व्यवस्था
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको हरेक वर्ष पुनरावलोकन गर्ने
- बजेटिङ् तथा खर्च व्यवस्थापन सम्बन्धी अभिमुखीकरण, अभ्यास/अनुगमन/पृष्ठपोषण
- खरिद प्रक्रिया पूर्ण परिपालन भए-नभएको अनुगमन, लेखा परीक्षण
- सम्पत्ति/जिन्सी व्यवस्थापनबारे थप तालिम र अभिमुखीकरण चाहिने
- वित्तिय प्रतिवेदन तयारी सीप विकास र पूर्ण अभिमुखीकरण, वित्तिय अनुशासनका लागि अनुगमन ।

४.१.५ सूचना

- सूचना केन्द्रको स्थापना र व्यवस्थापन
- भू-सूचना प्रणालीका लागि आवश्यक नक्सा र सूचना नगरपालिकाबाट हुन सक्ने नीति र थप तालिम आवश्यक
- व्यवस्थित अभिलेख व्यवस्थापन र उचित तरिकाले दर्ता र भण्डारण गर्नुपर्ने, कार्य-विवरण अझ स्पष्ट पार्नु पर्ने र कार्य बाँडफाँट,
- इ-पुस्तकालयको स्थापना र व्यवस्थापन, अभिमुखीकरण तालिम, इ-पञ्जीकरण व्यवस्थापनका लागि हरेक वडामा कम्प्युटर सफ्टवेयरको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुनुपर्ने र रिक्त स्थानमा दरबन्दी पूरा हुनु पर्ने ।

४.१.६ सुशासन

- जेसी नीति तथा रणनीति तर्जुमा र प्रभावकारी कार्यान्वयन
- सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ सञ्चालन सम्बन्धी रोष्टर तयार, तालिम आयोजना र जनशक्ति परिचालन ।
- स्थानीय सञ्चारकर्मी/ एफ.एम.हरूको बढी परिचालन, आचार-संहिता र नीति-नियमको पूर्ण पालनाको अनुगमन/मूल्याङ्कन/ सुपरीवेक्षण
- उचित संयन्त्र र नीति-नियम बनाई पुरस्कार,दण्ड/जरिवाना कडाइका साथ लागू गर्ने, गुनासो व्यवस्थापन तालिम (कर्मचारी)
- वेबसाइट अपडेट गर्ने तालिम , सञ्चार (मिडिया) परिचालन/प्रेस रिलिज गर्ने तालिम ।

४.१.७ समन्वय र सहकार्य विकास

- सामुदायिक संस्थाहरूलाई व्यवस्थापकीय क्षमता विकास, नेतृत्व विकास, प्रस्तावना लेखन, श्रेस्ता प्रणाली आदिबारे थप तालिम, आचार-संहिता निर्माण र पूर्ण परिचालन, सचेतना शिक्षा (नागरिक)
- निजी क्षेत्रसँग सहकार्य/साझेदारी बढाउने, नीति नियम र व्यवसायिक आचारसंहिताको पूर्ण पालना
- बजेट बाँडफाँटमा पारदर्शिता र पछाडि परेको वर्गलाई प्राथमिकता दिने व्यवस्थाका लागि वकालत गर्ने,

- सामूहिक अनुगमन संयन्त्र र तालिका तयार पारी कम्तिमा वर्षको दुईपटक वा एउटा मात्र भए पनि स्थलगत अनुगमन गर्ने, जस्तैः नगरपालिका मातहतका निकायहरू, वन, सडक, सिंचाइ, प्रशासन, प्रहरी आदिको संयुक्त सहभागितामा ।

४.२ क्षमता विकास योजनाका विषय र अनुमानित बजेट

नगरपालिकाको क्षमता विकासका लागि ज्ञान, सीप, धारणा, मानवस्रोत र आर्थिक व्यवस्थापन आवश्यक पर्दछ । यस नगरपालिकाको विद्यमान क्षमता विश्लेषण गर्दै विद्यमान सवल पक्षहरुलाइ अझ सुदृढ गर्न र कमजोर पक्षहरुलाइ न्युनिकरण गरी सवल पक्षमा रुपान्तरण गर्न क्षमता विकास कार्य योजना तर्जुमा गरिएको छ । यसका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत साधानको समेत पहिचान गरिएको छ । यो पहिचान नितान्त अनुमान मात्र हो । नगरपालिकाले प्राप्त गर्ने अनुदान, राजश्व, विकास साझेदारीता मार्फत प्राप्त स्रोतको आधारमा कार्यान्वयन गरिने र यसलाइ यथार्थपरक गर्न सकिने छ । तलको तालिकामा बिषयगत तथा क्षेत्रगत योजनाको बजेट सारांश प्रस्तुत गरिएको छ ।

विषय क्षेत्र	अनुमानित वजेट	कुल अनुमानित वजेटको क्षेत्रगत प्रतिशत
१. मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, पूँजीगत	६,५००,०००	१८.६६
२. संगठन, प्रशासन र सेवा व्यबस्थापन	७,५५०,०००	२१.६७
३. वित्तिय तथा आर्थिक व्यबस्थापन	२,८३०,०००	८.१२३
४. सेवा प्रवाह	२,०७५,०००	५.९५६
५. न्यायीक कार्य सम्पादन	२,५००,०००	७.१७६
६. भौतिक पूर्वाधार	६,५७५,०००	१८.८७
७. सामाजिक समाबेशीकरण	२,०००,०००	५.७४१
८. वातावरण संरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन	३,०३५,०००	८.७११
९. सहकार्य र समन्वय	१,७७५,०००	५.०९५
जम्मा	३४,८४०,०००	१००

४.३ देवचुली नगरपालिकाको क्षमता विकास योजनाको विस्तृत विवरण

(प्राथमिकताका आधारमा क्षमता विकासका क्षेत्रहरु

प्राप्त सूचना, तथ्यांक र सुझावहरुलाई विश्लेषण गरी नगरपालिकामा आयोजना गरिएको अभिमुखिकरण कार्याशालाबाट यो क्षमता विकास योजना तयार पारिएको छ । खासगरी कुन बिषयमा क्षमता अभिबृद्धि गर्दा नगरपालिकाले प्रवाह गर्ने सेवा जन अपेक्षालाई पुर्ति गर्नमा सहयोगी बन्ने छ, त्यस बिषयमा बढी ध्यान केन्द्रित गरिएको छ । यो त्रीबर्षीय क्षमता विकास योजनालाई समय सापेक्षा र व्यवहारिक बनाउँन नगरपालिकाले परिमार्जन गर्न सक्नेछ । देवचुली नगरपालिकाको बिस्तृत त्रिबर्षीय क्षमता विकास योजना, समयावधि र अनुमानित बजेट साथै आर्थिक स्रोतको अनुमान समेत तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

क्षमता विकास कृयाकलापहरु	इकाई	परिमाण	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि			अनुमानित बजेट (लाखमा)			लागत व्यहोर्ने स्रोत (लाखमा)	
				२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	२०७८।७९	२०७९।८०	२०८०।८१	आन्तरिक	बाह्य
१. मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, पुजिगत							१८	२०	२१	४१	१८
१.१. स्थानीय तहले निर्माण गर्नु पर्ने सबै कानुन निर्माण गरी राजपत्रमा प्रकाशन गर्ने	वटा	१२५	नगरपालिका				१०	१०	१०	१५	१५
१.२. कार्यपालिका संचालन समिति तथा उपसमिति एवं बिषयगत समितिहरुको ५ वटा कार्यबिधि बनाइ लागु गर्ने	वटा	५	नगरपालिका					५		५	
१.३. पालिकाका सबै ऐन, कानुन, कार्यबिधिहरु सम्बन्धमा जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाइ अनुशिक्षण कार्यक्रम संचालन गर्ने	पटक	१	नगरपालिका						५	५	

१.४. नगरपालिकाले अनुगमन, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, आलेप सम्वन्धि गरी ५ वटा निर्देशिका तयार गर्ने तथा सुशासन वुलेटिन प्रत्येक बर्ष प्रकाशन गर्ने	पटक	५	नगरपालिका				३०	३०	३०	६०	३०
१.५. हरेक पटक सम्पन्न अगनुगमन प्रतिबेदनलाइ वेवसाइटमा राख्ने	पटक	१२	सूचना शाखा								
१.६. बार्षिक रुपमा २ पटक सामाजिक परिक्षण र सार्वजनिक सुनुवाइ गर्ने	पटक	६	योजना शाखा				१०	१०	१०	३०	
१.७.गुनासो सुनुवाइ र व्यबस्थापनका लागि डिजिटलाइट व्यबस्था गर्ने	पटक	१	नगरपालिका				३०			३०	
१.८. स्थानीय ऐन नियमको ५० वटा एकिकृत संग्रह तयार गरी स्थानीयकरण गर्ने साथै सबै कानुनुहरुलाइ वेवसाइटमा राख्ने	पटक	१	नगरपालिका						१	१	
१.९. लैससास रणनीति तर्जुमा गरी लागु गर्ने साथै पालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुका लाग बार्षिक एक पटक अनुशिक्षण गर्ने। त्यसैगरी थर्डपार्टीको सहजिकरणमा बार्षिक १	पटक	१	नगरपालिका				१	१	१	३	

पटक जेसी परिक्षण गर्ने											
२. संगठन, प्रशासन र सेवा व्यबस्थापन							११	४४	१९	३९	३६
२.१. यो क्षमता विकास योजनालाइ नगर कार्यपालिका बैठकबाट पारित गर्ने	पटक	१	नगरपालिका								
२.२. नगरपालिकाको मानव संसाधन विकास सम्वन्धि अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन नीति वनाउन	पटक	१	नगरपालिका				५			५	
२.३.पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई कार्यसम्पादन सम्झौता अभिमुखिकरण द्वारा सुसुचित गर्ने			नगरपालिका				५			५	
२.४. नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादनको आधारमा पुरस्कार र दण्डको व्यबस्था गर्ने			नगरपालिका				५	५	५	१५	
२.५ नगरपालिकाका सबै कर्मचारीहरुलाइ, नेतृत्व विकास, सम्बन्धित कानुनी ज्ञान, पत्रकारिता र प्रतिबेदन लेखन तालिम उपलव्ध			नगरपालिका					१३		८	५

गराउँने											
२.६ एफ.एम.रेडियो सञ्चालक तथा रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन गर्न चाहाने कम्तिमा ५० जनालाई अभिमुखिकरण तालिम संचालन गर्ने			नगरपालिका					६			६
२.७. सबै वडाहरुमा टोल विकास संस्था गठन गरी कम्तिमा १ दिने अभिमुखिकरण तालिम संचालन गर्ने			नगरपालिका					१०		५	५
२.८ नगरपालिकाकोडिजिटल पार्श्वचित्र तयार गर्ने			नगरपालिका						१५		१५
२.९. नगरपालिकाको५ बर्षे आबधिक योजना तयार गर्ने			नगरपालिका					१५		१५	
२.१०.बेरोजगारी समस्या हल गर्नको लागि ठोस रणनीति तयार गरी लागु गर्ने			नगरपालिका						४	४	
२.११. सबै कर्मचारी र जनप्रतिनिधिहरुका लाग दीगो विकास लक्ष सम्बन्धि गोष्ठि आयोजना गर्ने			नगरपालिका				५				५
३. बित्तिय तथा आर्थिक व्यबस्थापन							८	१५	६	२९	

३.१. राजस्व परिचालन योजना, व्यवसाय कर सम्वन्धि नीति, राजस्व सम्वन्धि सामाजिक अभियान सञ्चालन गरी आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्ने			नगरपालिका					३		३	
३.२.नगरपालिकाको आम्दानी र खर्चको विवरण प्रत्येक चौमासिक वेवसाइट मार्फत सार्वजनिक गर्ने			नगरपालिका								
३.३. सरोकारवालाहरु वीच राजस्व सम्वन्धि नीतिको वारेमा समीक्षा गर्ने साथै कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणाली स्थापना गर्ने			नगरपालिका					१		१	
३.४. राजस्व तथा श्रोतको उपयोग सम्वन्धि नीतिको विषयमा राजस्व परामर्श समितिलाई तालिम संचालन गर्ने			नगरपालिका				४			४	
३.५. आर्थिक नीतिको वारेमा कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखिकरण			नगरपालिका				३			३	
३.६. वजेट तर्जुमा तथा आय व्यय प्रक्षेपणको विषयमा आर्थिक प्रशासन शाखाका कर्मचारीहरुलाई			नगरपालिका				१			१	

अभिमुखिकरण											
३.७. लेखा तथा अन्य शाखाका कर्मचारीहरुलाई सूचना प्रविधिको वारेमा तालिम			नगरपालिका					१.५		१.५	
३.८. राजस्व असुली साक्षरता कार्यक्रम संचालन गर्ने ।			नगरपालिका					३		३	
३.९. सवै वडामा सम्पत्ति कर सम्वन्धि अनुशिक्षण कार्यक्रम			नगरपालिका					३		३	
३.१०. व्यवसाय दर्ता/ अद्यावधिक सम्वन्धि घुम्ति शिविर सञ्चालन गर्ने साथै दर्तावाला व्यवशायहरुको डिजिटलाइट प्रबिधिमा अभिलेख अद्यावधिक गर्ने			नगरपालिका					४		४	
३.११ कच्ची तथा पक्की घरहरुको अभिलेख तयार गर्ने ।			नगरपालिका						३	३	
३.१२ दिर्घकालिन आयआर्जन संभाव्य क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने ।			नगरपालिका						३	३	
४. सेवा प्रवाह							९	३	७	१९	
४.१. प्रभावकारी घटना दर्ता अभियान, सार्वजनिक सेवा			नगरपालिका				३०००००			३०००००	

प्रवाह, समतामुखी सेवा प्रवाह रणनीति तयार गर्ने ।											
४.२ सेवा प्रवाहमा घुम्ती सेवाको प्रयोग वृद्धि गर्ने ।			नगरपालिका				१०००००	१०००००	१०००००	३०००००	
४.३. शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि कार्यमूलक अनुसन्धान गर्ने ।			नगरपालिका						५०००००	५०००००	
४.४. आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई सम्वन्धि नीति, कानुन, मापदण्ड, योजनाको निर्माण सम्वन्धि विषयमा स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई अभिमुखिकरण गर्ने ।			नगरपालिका						१०००००	१०००००	
४.५. रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।			नगरपालिका				५००००	५००००	५००००	१५००००	
४.६. जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि तालिम			नगरपालिका						४०००००		४०००००
५. न्यायीक कार्य सम्पादन							१०००००	०	१५०००००	६०००००	१००००००
५.१. न्याय सम्पादन सम्बन्धि तालिम आयोजना गर्ने, मध्यस्थकर्ताको सुचि तयार गर्ने साथै मेलमेलिम केन्द्र गठन गर्नै			नगरपालिका				१०००००			१०००००	
५.२. न्यायिक समिति तथा मेलमिलाप केन्द्रको प्रतिवेदन प्रणालीलाई सुदृढ वनाउने ।			नगरपालिका								

५.३. लैङ्गिक उत्तरदायी कार्यक्रम तयार गरी पाइलटिङ्ग गर्ने ।			नगरपालिकाा						१००००००		१००००००
५.४ सामाजिक सुरक्षा शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुका लागि कम्प्युटर तथा आई.टि.सम्वन्धि तालिम आयोजना गर्ने ।			नगरपालिका						५०००००	५०००००	
६. भौतिक प’’र्वाधार							५००००	१५००००	४२०००००	२४०००००	२००००००
६.१ सडक यातायात गुरु योजनाको समीक्षा गरी यसलाई पुनर्लेखन गरिने छ ।			नगरपालिका					१०००००		१०००००	
६.२ शहरीकरण तथा वस्ती विकास सम्वन्धि नीति, कानुन तथा मापदण्ड वनाउने ।			नगरपालिका				५००००			५००००	
६.३ साना जलविद्युत आयोजना, नविकरणीय उर्जा सम्वन्धि नीति, कानून तथा मापदण्ड तयार गर्ने			नगरपालिका						५००००	५००००	
६.४ सिंचाई सम्वन्धि नेपाल सरकारको नीतिलाई सरोकारवालाहरु वीच अभिमुखिकरण			नगरपालिका						१०००००	१०००००	
६.५ पालिका तथा वडास्तरमा खानेपानी,			नगरपालिका						५०००००	५०००००	

सरसफाई समन्वय समिति गठन गरी तालिम दिने											
६.६. सार्वजनिक नीजि साझेदारी नीति तयार गर्ने ।			नगरपालिका						५००००	५००००	
६.७. सरोकारवालाहरुलाई खानेपानी सम्वन्धि नीतिको वारेमा अनुशिक्षण गर्ने, खानेपानीको मापदण्ड तयार गर्ने । खानेपानीको छुट्टै शाखा वा व्यक्ति तोक्ने ।			नगरपालिका						१५०००००	१५०००००	
६.८. फोहरमैला सम्वन्धि नीति निर्माण गर्ने ।			नगरपालिका					५००००		५००००	
६.९ भौतिक पूर्वाधार शाखाका लागि चाहिने अत्यावश्यक उपकरणहरु खरिद गर्ने ।			नगरपालिका						२००००००		२००००००
७. सामाजिक समाबेशीकरण								१३०००००	२२०००००	२२०००००	१३०००००
७.१ सामाजिक मनोपरामर्शकर्ता भर्ना गर्ने ।			नगरपालिका					१३०००००			१३०००००
७.२ वालगृह, पुनर्स्थापना केन्द्र, शिशु स्याहार केन्द्र तथा वालविकास केन्द्र सम्वन्धि नीति वनाई सरोकारवालाहरुलाई जानकारी दिन			नगरपालिका						५०००००	५०००००	
७.३वालवालिका तथा महिलाहरुका लागि			नगरपालिका						१००००००	१००००००	

आपतकालीन उद्धार कोष स्थापना गर्ने ।											
७.४ अपाङ्गहरुको वडास्तरीय समितिहरुलाई प्रशंशनीय सोचको वारेमा तालिम			नगरपालिका								
७.५ पुनर्स्थापना केन्द्र गठन गर्ने ।			नगरपालिका						३०००००	३०००००	
७.६ वैइजिङ्ग घोषणा पत्र, दीगो विकास तथा वालअधिकार महासन्धी, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अधिकारको वारेमा नगरपालिकाा कर्मचारी, पदाधिकारीहरुलाई सचेतना निर्माण गर्ने ।			नगरपालिका						४०००००	४०००००	
७.७ १६ दिने महिला हिंसा विरुद्धको अभियान सञ्चालन गर्ने ।			नगरपालिका								
८. वातावरण संरक्षण तथा बिपत व्यबस्थापन							२०००००	१२०००००	०	१४०००००	
८.१. वन, भूसंरक्षण, जलाधार, जडिवुटी तथा जैविक विविधता सम्वन्धि नीति तयार गर्ने ।			नगरपालिका					५००००		५००००	
८.२ नगरपालिकाा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई जलवायु अनुकुलन सम्वन्धि			नगरपालिका					५०००००		५०००००	

अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।											
८.३ जमिन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन नीति तयार गर्ने । सरोकारवालाहरुलाई जमिन, विपद तथा वातावरण व्यवस्थापन नीतिको वारेमा अभिमुखिकरण गर्ने ।			नगरपालिका					५००००		५००००	
८.४ विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने			नगरपालिका				१०००००			१०००००	
८.५ जि.आई.एस.को प्रयोग गरी जोखिम नक्सा तयार गर्ने ।			नगरपालिका						५०००००	५०००००	
९. सहकार्य र समन्वय							४०००००			४०००००	
९.१ अन्तर स्थानीय तह समन्वय तथा सहकार्य नीति निर्माण गर्ने ।			नगरपालिका				१०००००			१०००००	
९.२ जि.स.स. र नगरपालिका वीच सहकार्यका लागि कार्यपत्र तयारी तथा प्रस्तुती गर्ने ।			नगरपालिका				१०००००			१०००००	
कुल वजेट							२०००००			२०००००	

परिच्छेद पाँच

क्षमता विकास योजनाका अपेक्षित उपलब्धिहरु, निष्कर्ष तथा सुझाव

५.१ क्षमता बिकास योजनाको अपेक्षित उपलब्धिहरु

सरकारसंग जनताका असिमिति अपेक्षा र चाहानाहरु हुन्छन् । जनताका अपेक्षा र चाहानाहरु पुरा गर्नु जनप्रतिनिधिको परम दायीत्व पनि हो । एकातिर असिमित जनअपेक्षा हुन्छन भने अर्कोतिर सिमिति स्रोतसाधन हुन्छ । यस्तो असन्तुलनलाई नगरपालिकाले आफ्नो क्षमता बिकास गरी सन्तुलित बनाउने प्रयास गर्नु पर्दछ । भौतिक पुर्वाधार, मानव स्रोत व्यबस्थापन क्षमता बिकास मुलभुत पक्षहरु हुन । यति भएर मात्र पुग्दैन आबश्यकता अनुसार नीति नियम भएन भने पनि केह गर्न सकिन्न । तसर्थ निति नियम तर्जुमा गर्नु पनि पहिलो शर्त अन्तर्गत पर्दछ । उपरोक्त तीन प्रकारका मुलभुत पक्षहरु बिद्यमान रहेता पनि बित्तिय व्यबस्थापन र बित्तिय अनुशासन कायम गर्दै समग्र बिकास नतिजा हासिल गर्न सकिन्न । यसर्थ समर्ग बिकास प्रकृयालाइ संस्थागत गरी नजअपेक्षा पुरा गर्न नगरपालिकाले आफ्नो भौतिक अबस्था, मानव स्रोत व्यबस्थापन, बित्तिय व्यबस्था र नीति नियमहरु चुस्त र दुरुस्त, सदैव प्रयोग योग्य र सबैले बुझ्न सक्ने हालतमा राख्नु पर्दछ । माथि चर्चा गरिए अनुसार यस देवचुली नगरपालिकको क्षमता बिकासका सुचकहरुका आधारमा आगमी तीन बर्षको लागि यो क्षमता बिकास योजना तर्जुमा गरिएको छ । यसको परिपालना मात्र हुन सक्यो भने नगरपालीकाले सम्पादन गर्ने सेवाका बिषयहरु प्रभावकारी बन्नेछन् जसले जनताका केही हदसम्म भए पनि गुनासो र अपेक्षाहरुलाई सम्बोधन गर्न सक्दछ । यो त्रिबर्षीय क्षमता बिकास योजनाको सफल कार्यान्वयनले निम्न अनुसार उपलब्धि हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

- नगरपालिका तथा सहयोगी निकायहरूको कार्यसम्पादन स्तरमा सुधार आउँनेछ ।
- क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत तथा साधनहरूको एकीन भई सो को परिपूर्तिका लागि सरोकारवालाहरूलाई मार्ग दर्शन हुनेछ ।
- स्थानीय विकास प्रक्रिया, सेवा एवम् सुविधामा अल्पसंख्यक तथा सीमान्तीकृत समुदाय र पिछडिएको तथा आर्थिक रूपले विपन्न वर्गको पहुँच वृद्धि गर्न सहयोग पुग्नेछ ।
- नगरपालिका र वडाहरुको कार्यसम्पादनमा सुधार भै सेवा सुविधामा पहुँच अभिबृद्धि हुनेछ ।
- निर्वाचित जनप्रतिनिधी, कर्मचारी, सेवा प्रदायक र सेवाग्राहीको क्षमता अभिवृद्धी हुनेछ जसका कारण नगरपालिकाको सेवा प्रवाहमा गुणस्तरीयता अभिबृद्धि हुनेछ ।
- योजना/कार्यक्रम/बजेट अपेक्षकृत सहभागीतामूलक र समावेशी हुनेछ ।
- नगरपालिका र विषयगत निकायको संगठनात्मक र व्यवस्थापकिय क्षमतामा सुधार हुनेछ ।
- गैसस र निजी क्षेत्रको अभिलेख व्यवस्थित भै सहकार्य र समन्वयमा सुधार आउनेछ जसका कारण नगरपालीकाको सेवा र बिकासको दायरा फराकिलो हुनेछ ।
- नगरपालिका भित्रका बिभिन्न सेवा प्रदायक संस्थाहरुको सेवामा प्रभावकारिता आउनेछ ।
- सूचना तथा अभिलेख केन्द्र सूचनाको प्रमुख थलोको रुपमा स्थापित हुनेछ ।
- नगरपालिकाको आन्तरिक राजस्व वृद्धि भै प्रतिव्यक्ति लगानी बढ्नेछ ।
- आर्थीक व्यवस्थापन र पारदर्शितामा वृद्धि भै वेरुजु र पेश्कीमा कमी आउने छ ।

५.३.क्षमता बिकास योजना कार्यान्वयन रणनीति र सरोकारवालाको बिश्लेषण

कुनैपनि योजना त्यतिबेला मात्र सार्थक हुन्छ जव त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन्छ । योजना कार्यान्वयनलइ रणनीतिक रुपमा सफल पार्न त्यसको कार्यान्वयन पनि रणनीतिक रुपमा अंगिकार गरिनु पर्दछ । यस देवचुली नगरपालिकको यो त्रीवर्षीय क्षमता बिकास योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि निम्न अनुसार रणनीतिक भुमिकाहरुको पहिचान गरिएको छ । सबैले आफ्नो स्थानबाट योगदान गर्न सकेमात्र यो क्षमता बिकास योजनाले सार्थकता पाउँनेछ ।

क) नगरपालिका :

यस क्षमता विकास योजनाको सफलता, सार्थकता र प्रभावकारी कार्यान्वयनको प्रमूख पक्ष भनेको नगरपालिका हो । नगरपालिका भन्नुको अर्थ नगर प्रमूख, नगर उपप्रमुख, वडा अध्यक्षहरु, नगरपालिकाका कर्मचारीहरु समग्र रुपमा हुन्छ भनेर बुझ्नु पर्ने हुन्छ । यो योजना कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाले न्युनतम रुपमा निम्न अनुसार भुमिका निर्वाह गर्नु पर्ने निस्कर्ष निकालिएको छ ।

- यो क्षमता विकास योजनाको बस्तुगत र मूलभुत बिषयमा समान बुझाइको बिकासमा जोड दिने ।
- क्षमता विकास योजनाको कार्यान्वयनका लागि मासिक, त्रैमासिक र बार्षिक क्यालेण्डर बनाउँने र कार्यान्वयनका लागि बिषयगत रुपमा फोकल पर्सन तोक्ने ।
- क्षमता बिकास योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र नियमनका लागि नगरकार्यपालिकाका कुनै सदस्यको संयोजकत्वमा ५ देखि ७ सदस्यीय समिति बनाइ जिम्मेबारी दिने । अध्यक्षले शुक्ष्म रुपमा अनुगमन गर्ने र पृष्टपोषण दिने ।
- क्षमता बिकास योजनाका लागि बजेट बिनियोजन प्रणालीलाई अनिवार्य तथा संस्थागत गर्ने ।
- यस क्षेमता विकास योजनालाइ योगदान दिन सक्ने व्यक्ति र संस्थाहरुको रोष्टर तयार गरी प्रभावकारी परिचालन गर्ने ।
- क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनका लागि बार्षिक बजेटमा प्राथमिकता दिने ।
- बिभिन्न बिकास साझेदार र सहयोगी निकायहरुको पहिचान गरी उनीहरुसंग साझेदारीता र सहकार्यको वातावरण बनाउँने ।
- क्षमता विकास योजनाको नीतिगत र कानुनी उपयोगिता र प्रभाकारिता मूल्यांङ्कन गर्ने ।
- क्षमता विकास योजनालाइ बार्षिक रुपमा अद्याबधिक गर्ने गराउँने ।

ख) क्षमता विकास योजना समन्वय समिति

- क्षमता विकास सम्बन्धी नीति तथा रणनीतिहरू तर्जुमा गरी कार्यपालिका मार्फत् सभाबाट पारित गराउने र कार्यान्वयनका लागि बजेटको सुनिश्चितता गर्ने ।
- क्षमता विकास योजनालाई वार्षिक रुपमा अध्यावधिक गर्ने, गराउने,

- क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने गराउने,
- स्थानीय सरकारको क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू बीच समन्वय गर्ने गराउने,
- समितिले सूचकमा आधारित भई क्षमता विकास कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने,
- कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न नियमित रूपमा कार्यक्रमको अनुगमन र समीक्षा गर्ने,
- क्षमता विकास सम्बन्धमा अन्य सहयोगी निकायहरूबीच समन्वय गर्ने,
- क्षमता विकास सम्बन्धी अध्ययन, अन्वेषण गर्ने गराउने,
- क्षमता विकास सम्बन्धी अन्य आवश्यक कार्यहरू गर्ने ।

ग) बिषयगत शाखाहरु

- नगरपालिकाको समग्र विकास प्रक्रिया र लाभ प्राप्तीमा गरिने सबै कार्यका लागि क्षमता विकास बिषयलाइ अन्तरसम्बन्धित गर्ने ।
- विषयगत शाखाबाट गरिने योजना तर्जुमा, विकासका कार्य लगायत हरेक सेवा प्रवाहका विषयमा लक्षित बर्ग समुदायको सहभागिता र लाभ सुनिश्चितताका विषयमा संवेदनशिलता अपनाउने ।

घ) विकास साझेदारहरु

- क्षमता विकास योजनाको कार्यान्वयन र पुनरावलोकनका लागि नगरपालिकालाई आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
- महिला, दलित, अपांग जेष्ठ नागरीक, विपन्न लगायत पछाडी पारिएका बर्ग समुदायको विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरणका लागि नगरपालिकासंग समन्वय गरी साझेदारीमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।
- विकासका साझेदारबाट संचालन गरिने विकास सम्बन्धी कार्यक्रममा क्षमता बिकासको बिषय सम्बोधन हुने गरी क्रियाकलाप तय गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- महिला, दलित, जनजाती, अति बिपन्न तथा वञ्चित समूहका लागि आर्थिक सामाजिक सशक्तीकरणमा योगदान पुग्ने खालका क्षमता विकास योजनाका कृयाकलापहरुलाइ अन्तरसम्बन्धित गर्ने ।

ङ) स्थानीय राजनीतिक दलहरु

- बार्षिक बजेट तथा योजना तर्जुमा कार्यमा क्षमता बिकास योजनालाइ प्राथमिकतामा राख्ने ।
- नगरपालिकाले तय गरेको तथा बेलाबेलामा परिमार्जन गरेको क्षमता विकास योजनालाइ सहयोग गर्ने ।
- राष्ट्रिय स्तरमा राजनीतिक सहमति र सहयोगका लागि पहल गर्ने ।

५.४.क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनका जोखिम तथा चुनौतीहरु

- क्षमता विकास योजना प्रति जनप्रतिनिधी र कर्मचारीमा साझा बुझाईमा एकरुपता हुन नसक्नु ।
- क्षमता विकास योजनाको उपलब्धि भौतिक परिणाम जस्तो नदेखिने हुँदा ओझेलमा पर्ने सम्भावना ।
- क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनमा आवश्यक ज्ञान, क्षमता, दक्ष मानबस्रोत र बजेटको कमी हुन सक्ने ।
- खण्डिकृत तथ्याङ्क तथा सूचनाहरुको आधारमा योजना र कार्यक्रमहरु तयार हुनु ।
- स्थानीय, प्रदेश र संघीय निर्वाचनमा ध्यान केन्द्रित भै क्षमता विकास योजनामा सम्बेदनशिलता नपुग्नु ।

५.५. उपरोक्त चुनौतीहरुको समाधानका लागि अबलम्बन गर्न सकिने सम्भावित रणनीतिहरु

- सहभागितात्मक अभिमूखिकरण तथा सहजीकरणबाट समान बुझाईको विकासमा जोड दिने ।
- क्षमता विकास प्रयास सम्बन्धि राष्ट्रिय तथा प्रदेश नीति तथा कानुन र अन्तराष्ट्रिय प्रावधान बारे अभिमूखिकरण गर्ने ।
- नगरपालिकाबाट क्षमता विकासका कार्यक्रममा लगानीको वातावरण मिलाई दक्ष मानवस्रोतको उत्पादन तथा परिचालमा जोड दिने ।
- क्षमता विकास योजनाको वेलावेलामा पुनरावलोकन गरी उपलब्धि मापन गर्ने ।
- नगरपालिकाले बार्षिक रुपमा तथ्यांकहरु अद्याबधिक गर्ने र समस्या र ग्यापहरु पहिचान गर्ने ।
- क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनका लागि बजेटको व्यबस्था मिलाउँने ।

५.६ सुझाव तथा निष्कर्षहरु

देवचुली नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सिलसिलामा विभिन्न बिधा र क्षेत्रका व्यक्तित्वहरुको राम्रो र उत्साहजनक उपस्थिति थियो । नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र सरोकारवालाहरुले यस कार्यक्रमलाइ अन्त्यन्तै महत्वका साथ लिएको पाईयो । बास्तवमा यो क्षमता विकास योजना स्थानिय तहका लागी अपरिहार्य छ । २०७४ को स्थानीय निर्वाचन लगत्तै क्षमता विकास योजना तर्जुमा भएको भए नगरपालिकाले धेरै उपलब्धि हासिल गरिसक्थ्यो होला । कार्यक्रमका सहभागिहरुले पनि यो कार्यक्रम धेरै ढिला भएको महशुस गर्नु भयो । खासगरी जनप्रतिनिधिहरुका लागी कार्यकाल अवधिको अन्तिम घडीमा यो कार्यक्रम तर्जुमा हुनुले खासै लाभ लिन नसकिने भएतापनि आगामी निर्वाचन पश्चात नेतृत्वमा आउँने जनप्रतिनिधि र कार्यरत कर्मचारीहरुको लागि भने कार्यक्रम फलदायी हुने अपेक्षा वाहाँहरुको थियो । बास्तवमा यस्ता कार्यक्रमले कर्मचारी वर्गमा थप ज्ञान , सिप र क्षमता विकास भै नगरपालिकाको सेवा प्रवाहमा ठूलो टेवा पुग्ने निश्चयनै छ । स्थानिय निकायका कर्मचारी वर्गमा यो कार्यक्रमको बारेमा जानकारी हुनु र कार्यान्वयनमा ल्याउनुले पालिकाहरुका विभिन्न काम कर्तव्यहरुमा सुधार हुने र काममा ढिला सुस्ती नहुने साथै जनताका समस्याहरुलाई सहज तरिकाले समाधान गर्ने उत्तम तरिकाहरु अवलम्वन गर्न सकिने भएको हुँदा कार्यक्रमको आबश्यकता र औचित्य प्रमाणित हुन्छ । तर जनप्रतिनिध, कर्मचारी र सरोकारवालाहरुमा क्षमता विकास कार्यक्रम तर्जुमाका विभिन्न कार्यक्रमहरुको लाभ लिई आगामी दिनहरुमा यस नगरपालिकाले कार्यक्षमताको स्तरमा सुधार ल्याउने अठोट तथा प्रतिबद्धताको आबश्यकता भने टड्कारो रहेको देखिन्छ ।

क्षमता बिकास योजना तर्जुमा प्रकृयामा नगरपालिकाबाट प्राप्त सहयोग र सद्भाव अत्यन्त प्रशंसनीय छ । तथ्यांक संकलन, बिश्लेषणमा भएको सहकार्य, अभिमुखिकरण कार्यक्रममा प्राप्त सुझाव र पृष्ठपोषणहरु यो क्षमता बिकास योजना तर्जुमा का लागि महत्वपुर्ण सावित भएको छ । आगामी दिनमा नगरपालिकाले यस क्षमता बिकास योजनालाइ अपनत्व ग्रहण गरि कार्यान्वयनमा जोड दिन हामी सहजकर्ताको तर्फबाट सुझाव पेश गर्न चाहान्छौ । साथै आगामी तीन बर्षमा यो योजनाको कार्यान्वयन मार्फत नगरपालिकाको परिवर्तनमा उलेख्य सुधार आओस भन्ने शुभकामना समेत व्यक्त गर्न चाहान्छौ ।

अनुसुचि १ क्षमता विकास योजना तर्जुमाका क्रममा प्रयोग गरिएका अनुसुचीहरु फारामहरु

२. सामाजिक विकासः शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, संस्कृति, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

एकल अधिकार अन्तर्गतः आधारभूत शिक्षा तथा माध्यमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ (खाद्य गुणस्तर, प्रदूषण, स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन), खानेपानी, भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र असक्तहरूको व्यवस्थापन

साझा अधिकार अन्तर्गतः खेलकुद, पत्रपत्रिका, स्वास्थ्य (स्वास्थ्य संस्था दर्ता अनुमति, औषधीजन्य वनस्पति, औषधी खरिद, आकस्मिक सेवा), समाजिक सुरक्षा तथा गरीबी निवारण (लक्ष्यित समूह)

महाशाखा/शाखाको नामः सामाजिक बिकास

क्षमता विकासका क्षेत्र	महाशाखा/शाखा/इकाइको भूमिका (हुने/नहुने)	के कुरामा कमी भएर कार्यसम्पादनलाई प्रभाव पारेको छ ? विस्तृत विवरण लेख्ने । (१. भौतिक स्रोत साधन, २. ऐन, नियम, विधि र प्रणाली, ३. जनशक्ति व्यवस्था, ४. ज्ञान, सीप, दक्षता ५. अन्य भए.....)	क्षमता विकासका लागि चाल्नु पर्ने उपायहरू
(क) विकास व्यवस्थापन			
विषयक्षेत्रगत विकास आवधिक/गुरू योजना तथा नीति नियमहरू			
समावेशी विकास नीति (लैंङ्गिक, बालबालिका, सीमान्तीकृत वर्ग, गरीबमुखी विकास)			
वातावरण, जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन नीति			

३. भौतिक पूर्वाधारः सडक तथा पुल, झोलुङ्गे पुल, सिंचाइ, भवन तथा शहरी विकास, ऊर्जा, लघु तथा साना जलविद्युत्, वैकल्पिक ऊर्जा, सञ्चार

एकल अधिकार अन्तर्गतः स्थानीयस्तरका विकास आयोजना तथा परियोजना (विकास योजना, शहरी विकास, भवन, वस्ती, सार्वजनिक भवनहरू, पर्यटन क्षेत्रको विकास, घ वर्गको ठेक्का इजाजत आदि), स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक, सिंचाई, साना जलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा

साझा अधिकार अन्तर्गतः स्थानीयस्तरमा पुरातत्व, प्राचीन स्मारक र संग्राहलय संरक्षण, सम्वर्द्धन र पुनर्निर्माण

संघीय ऐनको थप व्यवस्थाः यातायात सेवा, सञ्चार सेवा, न्यूनतम दररेट निर्धारण, भवन निर्माण इजाजत तथा सडक व्यवस्था

महाशाखा/शाखाको नामः योजना शाखा/प्राबिधिक शाखा

क्षमता विकासका क्षेत्र	महाशाखा/शाखा/इकाइको भूमिका (हुने/नहुने)	के कुरामा कमी भएर कार्यसम्पादनलाई प्रभाव पारेको छ ? विस्तृत विवरण लेख्ने । (१. भौतिक स्रोत साधन, २. ऐन, नियम, विधि र प्रणाली, ३. जनशक्ति व्यवस्था, ४. ज्ञान, सीप, दक्षता)	क्षमता विकासका लागि चाल्नु पर्ने उपायहरू
(क) विकास व्यवस्थापन			
विषयक्षेत्रगत विकास आवधिक/गुरू योजना तथा नीति नियमहरू			
समावेशी विकास नीति (लैंङ्गिक, बालबालिका, सीमान्तीकृत वर्ग, गरीबमुखी विकास)			
वातावरण, जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन नीति			

(ख) संगठन तथा संरचना व्यवस्थापन			
कर्मचारी संगठनर संरचना तथा कार्यविभाजन			
आन्तरिक सञ्चार			
कर्मचारीहरूको आचार संहिता			
कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन			
(ग) वित्तीय व्यवस्थापन			
बजेट र आम्दानी तथा खर्च प्रणाली			
खरिद प्रणाली			
सम्पत्ति व्यवस्थापन			
प्रतिवेदन प्रणाली			
(घ) सूचना व्यवस्थापन			
अभिलेख व्यवस्थापन			
सूचना प्रविधिको उपयोग			
(ङ) सुशासन			
(च) समन्वय र सहकार्य			
गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू			

४. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनः वन तथा भूसंरक्षण, जलाधार संरक्षण, वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन, जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण, विपद् व्यवस्थापन

एकल अधिकार अन्तर्गतः वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता (फोहरमैला व्यवस्थापन, वातावरण मैत्री, हरित क्षेत्र), विपद् व्यवस्थापन, खानी तथा खनिज पदार्थ संरक्षण, जलाधार संरक्षण, वन्यजन्तु

साझा अधिकार अन्तर्गतः वन, जंगल, वन्यजन्तु, चराचुरूंगी, जैविक विविधता संरक्षण, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण संरक्षण

महाशाखा/शाखाको नामः

क्षमता विकासका क्षेत्र	महाशाखा/शाखा/इकाइको भूमिका (हुने/नहुने)	के कुरामा कमी भएर कार्यसम्पादनलाई प्रभाव पारेको छ ? विस्तृत विवरण लेख्ने । (१. भौतिक स्रोत साधन, २. ऐन, नियम, विधि र प्रणाली, ३. जनशक्ति व्यवस्था, ४. ज्ञान, सीप, दक्षता)	क्षमता विकासका लागि चाल्नु पर्ने उपायहरू
(क) विकास व्यवस्थापन			
विषयक्षेत्रगत विकास आवधिक/गुरू योजना तथा नीति नियमहरू			
समावेशी विकास नीति (लैङ्गिक, बालबालिका, सीमान्तीकृत वर्ग, गरीबमुखी विकास)			
वातावरण, जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन नीति			

५. संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासनः मानव संशाधन विकास, संस्थागत क्षमता विकास, सेवा प्रवाह मापदण्ड निर्धारण, सेवा प्रवाहमा विद्युतीय सूचना प्रणालीको प्रयोग, लेखाङ्कन, राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन, लेखा परीक्षण, बेरुजु फछ्र्यौट, आन्तरिक नियन्त्रण

एकल अधिकार अन्तर्गतः नगर प्रहरी, एफ.एम. संचालन, स्थानीय कर, सेवा शुल्क, दस्तुर संकलन, स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन (संगठन, जनशक्ति, वृत्ति विकास, सूचना प्रविधि, सेवा व्यवस्थापन), स्थानीय तथ्यांक तथा अभिलेख संकलन (व्यक्तिगत घटना, जन्म, मृत्यु, विवाह र तथ्यांक), स्थानीय अभिलेख (तथ्यांक, सूचना केन्द्र, सार्वजनिक)

(ख) संगठन तथा संरचना व्यवस्थापन			
कर्मचारी संगठनर संरचना तथा कार्यविभाजन			
आन्तरिक सञ्चार			
कर्मचारीहरूको आचार संहिता			
कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन			
(ग) वित्तीय व्यवस्थापन			
बजेट र आम्दानी तथा खर्च प्रणाली			
खरिद प्रणाली			
सम्पत्ति व्यवस्थापन			
प्रतिवेदन प्रणाली			
(घ) सूचना व्यवस्थापन			
अभिलेख व्यवस्थापन			
सूचना प्रविधिको उपयोग			
(ङ) सुशासन			
जनसहभागिता			
पारदर्शिता तथा सूचना प्रवाह			
जवाफदेहिता र गुनासो व्यवस्थापन			
(च) समन्वय र सहकार्य			
संघीय निकायहरू तथा प्रदेश सरकार			
सम्बन्धित कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू			
गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू			

निजी क्षेत्र			
अन्तर स्थानीय सरकार			
अन्तर विभाग वा महाशाखा वा शाखा			

सम्पत्ति, अभिलेख), जग्गा धनी प्रमाणपुर्जा वितरण

साझा अधिकार अन्तर्गतः सेवाशुल्क तथा रोयल्टी संकलन बाँडफाँड, सुकुम्बासी व्यवस्थापन, सवारी साधन अनुमति, संघ संस्था दर्ता तथा नवीकरण

संघीय ऐनको थप व्यवस्थाः भूमि व्यवस्थापन, वडा समितिहरूको कार्य, साझेदारी वा संयुक्त व्यवस्थापनमा कार्य, बजेट तर्जुमा प्रक्रिया, स्थानीय संञ्चत कोष व्यवस्थापन अख्तियारी, लेखा, लेखा परीक्षण, आन्तरिक नियन्त्रण, सूचना प्रविधि), सार्वजनिक खरिद, स्थानीय सरकारको सम्पत्ति संरक्षण

महाशाखा/शाखाको नामः योजना शाखा

क्षमता विकासका क्षेत्र	महाशाखा/शाखा/इकाइको भूमिका (हुने/नहुने)	के कुरामा कमी भएर कार्यसम्पादनलाई प्रभाव पारेको छ ? विस्तृत विवरण लेख्ने । (१. भौतिक स्रोत साधन, २. ऐन, नियम, विधि र प्रणाली, ३. जनशक्ति व्यवस्था, ४. ज्ञान, सीप, दक्षता)	क्षमता विकासका लागि चाल्नु पर्ने उपायहरू
(क) विकास व्यवस्थापन			
विषय क्षेत्रगत विकास आवधिक/गुरू योजना तथा नीति नियमहरू			
समावेशी विकास नीति (लैंङ्गिक, बालबालिका, सीमान्तीकृत वर्ग, गरीबमुखी विकास)			
वातावरण, जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन नीति			

अनुसूची – २ स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता (नेतृत्व तह) लेखाजोखा फाराम

क्षमता विकासका क्षेत्र	प्रमुख/उपप्रमुख समिति/उपसमितिको भूमिका हुने नहुने	के कुरामा कमी भएर कार्यसम्पादनलाई प्रभाव पारेको छ ? विस्तृत विवरण लेख्ने । (१. भौतिक स्रोत साधन, २. ऐन, नियम, विधि र प्रणाली, ३. जनशक्ति व्यवस्था, ४. ज्ञान, सीप, दक्षता)	क्षमता विकासका लागि चाल्नु पर्ने उपायहरू
स्थानीय सभा व्यवस्थापन			
कार्यपालिका बैठक व्यवस्थापन र निर्णय प्रक्रिया			
दूरदृष्टि र रणनीतिक (आवधिक वा गुरु वा एकीकृत) पालिका विकास योजना			
आवश्यक ऐन कानून तर्जुमा र कार्यान्वयन			
संरचना तथा व्यवस्थापन विकास			
वडा कार्यालय व्यवस्थापन			
न्यायिक समितिको कार्यप्रणाली तथा कार्य सम्पादन			
समिति, उपसमितिहरूको परिचालन			
सामाजिक समावेशीकरण तथा निर्णय प्रक्रियामा सहभागिता			
सहकार्य, समन्वय र साझेदारिता			
पारदर्शिता तथा गुनासो सुन्ने प्रणाली			
अनुगमन तथा मूल्यांकन			
संस्थागत मूल्य तथा मान्यता			

अनुसूची – ३ आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकता पहिचानका लागि प्रयोगमा ल्याउने फारामहरू
(क) नगरपालिकाको अधिकारको उपयोगको अवस्था

नगरपालिकाको अधिकार	उपयोग भए/नभएको	जनशक्ति भए/नभएको
(क) एकल अधिकार क्षेत्र		
सहकारी संस्था		
एफ.एम. संचालन		
स्थानीय कर, सेवा शुल्क, दस्तुर		
स्थानीय सेवा व्यवस्थापन		
स्थानीय तथ्यांक र अभिलेख व्यवस्थापन		
स्थानीय स्तरका विकास आयोजना तथा परियोजना		
आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा		
आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ		
स्थानीय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता		
स्थानीय सडक, ग्रामिण सडक, कृषि सडक र सिंचाइ		
नगर सभा, मेलमिलाप र मध्यस्थताको व्यवस्थापन		
स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन		
जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपुर्जा वितरण		
कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य, सहकारी		
ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरूको व्यवस्थापन		
बेरोजगारको तथ्यांक संकलन		
कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण		
खानेपानी, साना जलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा		
विपद् व्यवस्थापन		
जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण		
भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास		
(ख) साझा अधिकारबाट प्राप्त अधिकार		
खेलकुद र पत्रपत्रिका		
स्वास्थ्य		

विद्युत्, खानेपानी तथा सिंचाइ जस्ता सेवाहरू		
वन, जंगल, वन्यजन्तु, चराचुरूङ्गी, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक विविधता		
सामाजिक सुरक्षा र गरीबी निवारण		
व्यक्तिगत घटना, जन्म, मृत्यु, विवाह र तथ्याङ्क		
स्थानीय स्तरमा पुरातत्व, प्राचीन स्मारक र संग्रहालय संरक्षण, संवर्द्धन र पुनर्निर्माण		
सुकुम्बासी व्यवस्थापन		
प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी		
सवारी साधन अनुमति		
संघसंस्था दर्ता तथा नवीकरण		
भूमि व्यवस्थापन		
सञ्चार सेवा		
यातायात सेवा		
घरेलु तथा साना उद्योग		

(ख) ऐन, नियम, विधि र प्रणालीको स्थापनाको अवस्था

व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी कार्यविधि(प्रथम संशोधन) २०७६	उद्योग, व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी कार्यविधि(प्रथम संशोधन) २०७६
व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी कार्यविधि २०७६	व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी कार्यविधि २०७६
व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी कार्यविधि २०७६.	व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी कार्यविधि २०७६.
आर्थिक सहायता सम्बन्धी कार्यविधि(प्रथम संशोधन), २०७६	आर्थिक सहायता सम्बन्धी कार्यविधि(प्रथम संशोधन), २०७६
आर्थिक सहायता सम्बन्धी कार्यविधि, २०७६)	आर्थिक सहायता सम्बन्धी कार्यविधि, २०७६)
आर्थिक सहायता सम्बन्धी कार्यविधि, २०७६	आर्थिक सहायता सम्बन्धी कार्यविधि, २०७६

(ग) कर्मचारी तथा पूर्वाधार अवस्थाको विश्लेषण महाशाखा/शाखाको नामः

विद्यमान महाशाखा/शाखा	कर्मचारीहरू (तह, सेवा र संख्या)		भवन/स्थान, फर्निचर तथा मुख्य उपकरणहरू (यन्त्र– machine), सवारी साधन, सूचना प्रविधि सफ्टवेयर समेत र अन्य)	
	विद्यमान	थप आवश्यक	विद्यमान	थप आवश्यक
कार्यालय प्रमुख				
प्रशासन महाशाखा				
आर्थिक.शाखा				
प”र्वाधार विकास शाखा				
शिक्षा शाखा				
स्वास्थ्य शिक्षा				
कृषि पशु				
प्राबिधिक शाखा				
महिला तथा				
जिन्सि				
स”चना प्रबिधि शाखा				
प्रधानमन्त्रि रोजगार				
योजना शाखा				

(घ) नयाँ अवधारणा, नीति तथा सूचना प्रविधिको उपयोगको अवस्था

बिषय	**हालको अवस्था**	**अब के गर्ने**
राजस्व सुधार योजना तथा राजस्व प्रक्षेपण		
आवधिक रणनीतिक योजनाहरू		
गुरु योजनाहरू		
मध्यावधि खर्च संरचना		
वार्षिक बजेट तर्जुमा प्रणाली		
नतिजामुखी अनुगमन प्रणालीको स्थापना		
लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण		
उत्थानशीलता (आर्थिक, विपद्, निर्माण, सामाजिक आदि)		
जलवायु परिवर्तन तथा कार्वन उत्सर्जन न्यूनीकरण		
निर्माण मापदण्ड तथा भवन संहिता		
सूचना प्रविधि तथा सफ्टवेयरहरू (सुत्र, राजस्व, घटना दर्ता, इ–विडिङ्ग आदि)		
उत्तरदायित्वका संयन्त्रहरू तथा उपयोग		
फोहरमैला व्यवस्थापन		
आर्थिक विकास र निजी क्षेत्रसँगको साझेदारी अपाङ्गतामैत्री कार्यस्थानको व्यवस्था आदि ।		

अनुसूची ४ स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा फाराम (विषयक्षेत्रगत रूपमा)

क्षमता विकासका क्षेत्र	प्रशिक्षण/ अभिमुखीकरण/ अन्तरक्रिया/ अन्य	कार्यक्रम किन आवश्यक परेको हो ?	कार्यक्रम कसका लागि (कृपया ठीक चिन्ह लगाउनु होला, एक भन्दा बढी पनि हुन सक्दछ)					अपेक्षित उपलब्धि	समय अवधि	कार्यक्रम सञ्चालन गर्न उपयुक्त महिना
			कार्यपालिका पदाधिकारी	वडा समितिका अध्यक्ष तथा सदस्यहरू	कर्मचारीहरू (कुन स्तरका कर्मचारी)	वडा कार्यालयका कर्मचारीहरू	अन्य (खुलाउने)			
स्थानीय शासनसम्बन्धी नीति, कानून र सार्वजनिक प्रशासन	अन्तरकृया	बुझाइमा स्पष्टता ल्याउँन								
स्थानीय न्यायिक तथा मध्यस्थता	तलिम संचालन	क्षमता बिकासका लागि								
नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली	डिजिटलाइज प्रणाली स्थापना	कार्यसम्पादन गुणस्तरी बनाउँन								
शहरी भू–उपयोग नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	प्रशिक्षण	भुमिव्यबस्थापन र गरीवी न्युनिकरणका लागि								
शहरी भवन संहिता	अभिमुखिकरण	मापदण्ड अनुसार कार्य सम्पादनमा गुणस्तरीयता कायम गर्न								

कार्यालय व्यवस्थापन तथा अभिलेख प्रणाली	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
सार्वजनिक र सामाजिक उत्तरदायित्व जवाफदेहिताका अवधारणा, औजारहरू र उपयोग सीप	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण	गोष्ठि संचालन	रणनीति तर्जुमा गर्न								
सूचना तथा ज्ञान व्यवस्थापन (Information & Knowledge Management)	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
नेतृत्व सीप, Team Building, द्वन्द व्यवस्थापन	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
स्थानीय परिप्रेक्ष्यसँग सम्बन्धित विषयहरू जस्तैः पूर्ण खोप, सरसफाइ, साक्षर, बालविवाह, घटना दर्ता, र नियन्त्रणमुखी कार्य जस्तैः छुवाछुत, भेदभाव, दाइजो, छाउपडी, बोक्सी, आदि	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								

सकारात्मक सोच (appreciative Inquiry)	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
लेखा व्यवस्थापन, आन्तरिक लेखापरीक्षण, बेरूजु फछ्र्यौट	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
सार्वजनिक खरीद व्यवस्थापन	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
सार्वजनिक समारोह व्यवस्थापनः अतिथी व्यवस्थापन, उद्घोषण, ..)	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
अनुगमन, मूल्यांकन, प्रतिवेदन	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
जनसम्पर्क तथा संवाद शैली (Community Relations & Negotiation Skills) सूचना प्रविधि (Computer Skills, Email, internet navigation, website)	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								
अन्य	तालिम	क्षमता बिकास								

	संचालन									
फोहोर मैला तथा वातावरण व्यवस्थापन	तालिम संचालन	क्षमता बिकास								

अनुसुचि ५ क्षमता विकास योजना तयारी कार्यशालामा सहभागीहरुको विवरण

अनुसूची ६ कार्यक्रमका फोटोहरु

अनुसूचि ७: पुनराबलोकन गरेका कागजातको सूची तथा फोटोहरु

- नेपालको संबिधान
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन
- नगरपालिकाले तर्जुमा गरेका बिभिन्न ऐन कानुनहरु
- नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम
- पालिकाको बजेट
- पालिकाको योजना सम्बन्धि संक्षिप्त वस्तुगत विवरण
- सभाबाट स्वीकृत विकास योजना
- पालिकाको निर्णय पुस्तिकाहरु
- नगरपालिकाका बार्षिक प्रतिबेदनहरु
- नगरपालिकाकाले क्षमता विकासमा गरेका प्रयासहरुका दस्तावेजहरु

अनुसची ८ कार्यक्रममा गरिएका माइन्युट तथा सहभागी विवरण

अनुसची ९ कार्यशालाका सहभागी विवरण

अनुसची १० मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुति माइन्युट

अनुसची ११ अन्तिम प्रतिवेदन प्रस्तुति माइन्युट

अनुसूची १२ मस्यौदा तथा अन्तिम प्रतिवेदन प्रस्तुति प्रस्ताव नगरपालिकाबाट प्राप्त पत्रहरु